

Sisekaitseakadeemia
Finantskolledž

Krista Liimal

VÄHENDATUD KÄIBEMAKSUMÄÄRA KAOTAMISE
MAJANDUSLIK MÕJU ETENDUSASUTUSTE NÄITEL

Lõputöö

Juhendaja:
Indrek Saar, MSc
Kaasjuhendaja:
Tõnis Elling, Bac

Tallinn 2009

SISEKAITSEAKADEEMIA

Kolledž: finantskolledž	Kuu ja aasta: mai 2009
Töö pealkiri: „Vähendatud käibemaksumäära kaotamise majanduslik mõju etendusasutuste näitel“	
Töö autor: Krista Liimal	Olen nõus oma lõputöö kättesaadavaks tegemisega elektroonilises keskkonnas. Allkiri:
<p>Lühikokkuvõte:</p> <p>Lõputöö on kirjutatud teemal „Vähendatud käibemaksumäära kaotamise majanduslik mõju etendusasutuste näitel“. Töö on kirjutatud eesti keeles ja koosneb 46 leheküljest (sisuline osa 38 lehekülge, lisad 8 lehekülge). Lõputöö koostamisel on kasutatud 21 allikat, millele on viidatud. Töö on aktuaalne, sest alates 2009. aastast kehtib etendusasutuste piletitule varasema 5% asemel 18%line käibemaksumäär, mis mõjutab oluliselt nii riigi majandust kui ka heaolu. Autorile teadaolevalt ei ole vähendatud määra kaotamise majanduslikku mõju etendusasutuste näitel teadustöö raames uuritud. Lõputöö uurimisobjekt on majanduslik mõju. Lõputöö eesmärk on analüüsida etendusasutuste piletitule kehtestatud vähendatud maksumäära kaotamise positiivsust ja põhjendatust. Eesmärgi saavutamiseks autor:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1) analüüsib vähendatud maksumäära kaotamise efektiivsust ja õiglust toetudes maksustamisökonomika teooriatele; 2) annab ülevaate vähendatud maksumäärade rakendamisest Euroopa Liidus ja Eestis; 3) analüüsib etendusasutuste piletitule kehtestatud vähendatud määra kaotamise majanduslikke mõjusid kaugperioodil; 4) viib läbi kvantitatiivse uuringu andmaks hinnangu maksumuudatuse järgsele etendusasutuste turule lühiperioodil. <p>Lõputöö hüpotees on, et vähendatud käibemaksumäära kaotamine Eestis etendusasutuste piletitule on niinimetatud Pareto täiendus ehk otsus on ühiskonna seisukohalt optimaalne.</p> <p>Autor jõudis järeldusele, et erisuse kaotamine käibemaksuseadusest on positiivne ja põhjendatud ning maksumuudatusega on loodud nii majanduslikku kasu kui ka vähendatud ebavõrdsust. Eesmärk täideti ja hüpotees leidis kinnitust.</p>	
Võtmesõnad: käibemaks, vähendatud määr, etendusasutused, majanduslik mõju, õiglus, efektiivsus	
<i>Keywords: value added tax, reduced rate, performing arts institutions, economical effects, equity, efficiency</i>	
Säilitamise koht:	
Kaitsmisele lubatud	
Kolledži direktor:	Allkiri:
Vastab lõputöö nõuetele	
Juhendaja:	Allkiri:

SISUKORD

SISSEJUHATUS	3
1. KÄIBEMAKSU VÄHENDATUD MÄÄRA TEOREETILISED JA ÕIGUSLIKUD ALUSED	5
1.1. Lisandunud väärtuse maksu vähendatud määra efektiivsuse ja õigluse analüüs, maksuintsidend	5
1.2. Vähendatud määra rakendamine Euroopa Liidus ja Eestis	12
2. ETENDUSASUTUSTE PILETITELE KEHTESTATUD VÄHENDATUD KÄIBEMAKSUMÄÄRA KAOTAMISE ANALÜÜS	20
2.1. Turu olemus, uuringu metoodika ja erisuse kaotamise mõjud kaugperioodil	20
2.2. Erisuse kaotamise mõju Eesti etendusasutuste piletite turule lühiperioodil	27
KOKKUVÕTE	34
SUMMARY	36
VIIDATUD ALLIKATE LOETELU	37
LISAD	39
Lisa 1. Käibemaksumäärad Euroopa Liidu riikides	39
Lisa 2. Nõukogu direktiivi 2006/112/EÜ III lisa	40
Lisa 3. Vastus kultuuriministeriumile esitatud päringule	42
Lisa 4. Küsimustik etendusasutustele	43
Lisa 5. Vastus Statistikaametile esitatud teabenõudele	45

SISSEJUHATUS

Lõputöö teema on „Vähendatud käibemaksumäärade kaotamise majanduslik mõju etendusasetuste näitel“. Autor valis nimetatud teema, kuna vähendatud käibemaksumäärade puudumine on hetkel nii Eestis kui ka teistes Euroopa riikides väga aktuaalne. Käibemaks kui kaudne maks mõjutab otseselt maksustatavate kaupade ja teenuste müügihinda, seega mõjutavad ka vähendatud määrad oluliselt majandust ja heaolu. Muudatused, mis nendega seoses planeeritakse genereerivad kogu Euroopas hulgaliselt erinevatest väärtushinnangutest tingitud konflikte.

Eestis on viimastel aastatel käibemaksuseadusest kaotatud mitmed erisused, kuigi nende kehtestamine on Euroopa Liidu õiguse poolt soovitud. Käesoleval aastal kehtima hakanud käibemaksuseaduse muudatusega kaotati vähendatud 5 % käibemaksumäär etendusasetuste pileetidele, millelt tuleb nüüd maksta käibemaksu 18 %. Selline muudatus tekitas meedias palju negatiivset vastukaja kui vaid järjekordne hinnatõusu põhjustaja. Lõputöö probleem seisneb selles, et Vabariigi Valitsus ei ole andnud piisavat ülevaadet maksumuudatuse põhjendatusest.

Lõputöö eesmärk on analüüsida etendusasetuste pileetidele kehtestatud vähendatud maksumäärade kaotamise positiivsust ja põhjendatust. Eesmärgi saavutamiseks autor:

- 5) analüüsib vähendatud maksumäärade kaotamise efektiivsust ja õiglust toetudes maksustamisökonomika teooriatele;
- 6) annab ülevaate vähendatud maksumäärade rakendamise kohta Euroopa Liidus ja Eestis;
- 7) analüüsib etendusasetuste pileetidele kehtestatud vähendatud määra kaotamise majanduslikke mõjusid kaugperioodil;
- 8) viib läbi kvantitatiivse uuringu andmaks hinnangu maksumuudatuse järgsele etendusasetuste turule lühiperioodil.

Lõputöö hüpotees on, et vähendatud käibemaksumäärade kaotamine Eestis etendusasetuste pileetidele on niinimetatud Pareto täiendus ehk otsus on ühiskonna seisukohalt optimaalne.

Lõputöö koosneb kahest peatükist, mis omakorda jaotuvad kaheks alapeatükiks. Töö esimeses peatükis analüüsib autor lisandunud väärtuse maksu (edaspidi LVM) efektiivsust ja õiglust läbi optimaalse maksu teooria ning vastavalt ühiskondlikule arvamusele. Autor visualiseerib maksumuudatuse tagajärjed, kirjeldab tekkivaid kulusid, põhjuseid miks eelistada LVMi ja õigluse erinevate kontseptsioonide rakendatavust läbi LVM süsteemi. Teoreetilises käsitluses

on autor kasutanud mõiste käibemaks asemel mõistet LVM, kuna Eestis kehtiv käibemaks on üles ehitatud LVM põhimõttele ning kõik maksustamisökonomika alased teooriad käsitlevad vaid LVMi, mitte aga kumulatiivset tarbimismaksu. Lisaks on autor andnud ülevaate käibemaksu vähendatud määrade rakendamisest nii Euroopa Liidus kui Eestis.

Töö teises peatükis analüüsib autor erisuse kaotamise mõju Eesti etendusasutuste piletite turule. Kõigepealt annab autor ülevaate turu olemusest ja uuringu metoodikast. Seejärel analüüsib maksumuudatusest tingitud muutusi turul kaugperioodil lähtudes osalise tasakaalu mudelist, seejuures kinnistades eelnevas peatükis toodud teoreetilisi seisukohti, mis pooldasid vähendatud määra kaotamist. Lisaks viib autor läbi kvantitatiivse uuringu etendusasutuste turul uurimaks, kas ja millist mõju on maksumuudatus lühiajaliselt käsitletavale turule avaldanud. Selleks kasutab autor andmekogumismeetodit ja andmetöötlusmeetodit ning seejärel tõlgendab ja esitab tulemused.

Töö kirjutamisel kasutab autor erinevaid maksustamisökonomikat käsitlevaid teoseid, Euroopa Liidu ja Eesti Vabariigi õigusakte, mitmeid käibemaksu käsitlevaid väljaandeid ja uuringuid ning Eesti Teatri Agentuuri, Statistikaameti ja Eesti etendusasutuste poolt esitatud statistikat.

Autor tänab lõputöö juhendajat Indrek Saart, lõputöö kaasjuhendajat Tõnis Ellingut ning Eesti Teatri Agentuuri töötajat Tiia Sippolit.

1. KÄIBEMAKSU VÄHENDATUD MÄÄRA TEOREETILISED JA ÕIGUSLIKUD ALUSED

1.1. Lisandunud väärtuse maksu vähendatud määra efektiivsuse ja õigluse analüüs, maksuintsident

Heaoluökonomikast lähtuvalt on avaliku sektori ülesandeks üldiste käitumisnormide kehtestamine ühiskonnaliikmetele, piiratud ressursside efektiivne kasutamine ja sotsiaalse õigluse tagamine. Avalik sektor on majandusagent, kes maksude abil vajalikke tegevusi ellu viib. Pole ühtset seisukohta, kuivõrd on õigustatud riigi sekkumine majandusse, kuid see peaks mõjutama majandust enam soovitud ehk Pareto-efektiivsuse poole läbi optimaalse maksusüsteemi kujundamise. (James, Nobes 2004:7, 21)

Pareto-efektiivne on majandus, kus ei ole võimalik teha muudatusi, mis kellegi heaolu parendaks ilma teiste heaolu halvendamata. Iga muudatus peaks olema Pareto täiendus ehk suurendama majanduse efektiivsust ja ühiskonna heaolu summat. (Stiglitz 1995:93) Kui maksusüsteemi muudatustest tingitud suurenenud efektiivsus ületab tekkinud ebaefektiivsuse, tuleb valitsuse käitumist pidada igati õigustatuks, sest kokkuvõttes majanduslik efektiivsus suureneb. (Rosen 2002:301) Teisisõnu võitjad võidavad rohkem, kui kaotajad kaotavad ja neile kompenseeritakse nende kaotus – kõik võidavad (James, Nobes 2004:22).

Optimaalne maksustamine tähendab vajaliku tulu ja jaotuse saavutamist väiksema efektiivsuskaoga (Stiglitz 1995:480). Sisuliselt tähendab see, et optimaalne maksusüsteem on üheaegselt nii õiglane kui ka efektiivne (James, Nobes 2004: 71). Vastavalt optimaalse maksu teooriale on õiglane maks see, mis garanteerib sotsiaalselt soovitud maksukoormuse, efektiivne maks on võimalikult väikese heaolukaoga. Ühiskondliku arvamuse kohaselt aga on õiglane maks see, mis paneb võrdsete võimalustega inimestele võrdse koormuse ja efektiivne hoiab madalal administratiivseid ja kuuletumise kulusid. (Rosen 2002:321)

Eestis on käibemaks üles ehitatud lisandväärtuse maksu (edaspidi LVM) põhimõttele (Lehis 2004:354). Eesti käibemaksuseaduses nimetatud käibemaks on oma kontseptsioonilt LVM (inglise k *value added tax*) mitte aga kumulatiivne tarbimismaks (inglise k *turnover tax*) (Zieger 2005:34). Seetõttu uurib autor käesolevas ja järgmises alapeatükis vaid LVM

süsteemi ja selle erisusi. Alapeatükk annab vastuse küsimusele, kas vähendatud LVM määra kehtestamine on Pareto-täiustus ehk kas see vastab optimaalse maksusüsteemi kriteeriumidele.

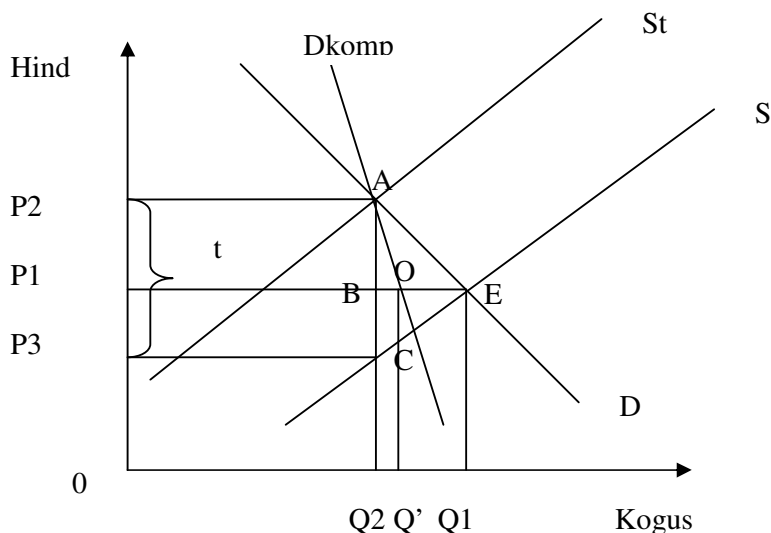
Eesmärgi saavutamiseks võrreldakse ühtse määraga ja erisusi hõlmavat LVM süsteemi. Analüüs on teoreetiline, ignoreerib administratiiv- ja kuuletumiskulusid ja põhineb osalise tasakaalu mudelil (vt joonis 1 lk 7). Osalise mudeli abil uurib autor maksusüsteemi muudatuse mõju vaid turul, millele maks kehtestati - hinnad ja palgad teistel turgudel püsivad konstantsena. Eelduseks on, et see turg on võrreldes kogu majandusega suhteliselt väike ja seal valitseb konkurents. (Rosen 2002:258, 280, 331). Vaja on teada informatsiooni vaid nõudluse ja pakkumise elastsuse kohta.

Maksusüsteem tekitab alati kulusid: otsesed (maksuhalduri ülalpidamine) ja kaudsed (kannavad maksumaksjad). Maksu maksmine ise pole kulu, vaid ressursside kandumine erasektorist avalikku sektorisse ehk siis ühelt majanduses osalejalt teisele. (James, Nobes 2004:4, 7) Maksud mõjutavad tarbija valikuid eri toodetele, kuna inimesed on sunnitud loobuma eelistatud tarbimisest vähem eelistatud tarbimise kasuks, et maksu maksmist vältida – tekib heaolukadu. Kuluks kvalifitseerub see osa heaolukaost, mis ületab makstud maksude osa. Siinkohal saab eristada tulu- ja asendusefekti. (Stiglitz 1995:453)

Tuluefekt tekib maksu kehtestamisel/ tõstmisel, kuna vähendatakse maksumaksja võimet maksta. Puudub ebaefektiivsus, toimub ressursside üleminek maksumaksjalt riigile. Asendusefekt tekib, kui maks mõjutab suhtelisi hindasid ja isikuid tarbima teatud tooteid teistest enam. Tekib moonutus tarbija valikus (James, Nobes 2004:23). Moonutused põhjustavad heaolukadu ja seeläbi ebaefektiivsust. Põhiline strateegia sellist tüüpi maksu analüüsimiseks on leida, kuidas mõjutab maks efektiivset nõudluse kõverat ja leida uus tasakaalupunkt. (Rosen 2002:263, 282)

Joonisel 1 on graafiliselt näidatud maksu tõstmise/ kehtestamise mõju. Esmalt on tasakaalupunkt E, pärast A. Pakkumine väheneb $Q_1 \rightarrow Q_2$, kuna maksu tõttu on pakkujad iga hinna juures võimelised vähem pakkuma. Dkomp on kompenseeritud nõudluse kõver, mis ei arvesta tuluefekti. Üleminek $Q_1 \rightarrow Q'$ näitab maksu tuluefekti, $Q' \rightarrow Q_2$ asendusefekti. Tarbijate puhast heaolukadu näitab kolmnurk ABO ja tootjatel BCE. Sama kehtib LVMi puhul, mis kui *ad volarem* maks moodustab teatud protsendi kauba hinnast. Hinna tõustes

saab tarbija oma maksukohustust vähendada lihtsalt vähem kaupa ostes. Tekib moonutus, puhas heaolukadu. (Stiglitz 1995:112, 392, 452)

Joonis 1. Maksu kehtestamise mõju kaubale konkurentsiturul (allikas: James, Nobes 2004:24)

Nii ühtse määraga kui ka vähendatud määraga LVM süsteem põhjustab asendusefekti ja seeläbi moonutust. Kui kõigile tootegruppidele on kehtestatud ühtne määr, suunab see tarbima vaba aega, kuna vaba aeg on nüüd odavam, sest sama palgaga saab osta vähem kaupu. Kuid kui LVM süsteemi on viidud vähendatud määr, siis lisaks eelnevatele efektidele tarbitakse madalamalt maksustatud kaupa, et vältida maksu maksmist ja seeläbi taas loobutakse soovitud tarbimisest. Seega mõlemal juhul on LVM süsteem ebaefektiivne, kuna on moonutuslik ja tekitab heaolukadu.

Fakt, et maks tekitab heaolukadu, ei tähenda, et maks on halb, sest võimalik on maksustada vaid kaupu, teenuseid, kuid mitte vaba aega, seega on heaolukadu vältimatu (Rosen 2002:301). Hea on maksusüsteem, mis tekitab seda võimalikult vähesel määral (James, Nobes 2004:71). Eeltoodud tingimusele vastab enam ühtse määraga LVM süsteem, kuna see on laiapõhjaline, võimalikult ühtne ja ei diskrimineeri erinevaid tooteid – sekkub vähem tarbija valikusse (Rosen 2002:239, 307). Analüüsides tuleb kindlasti arvesse võtta ka kauba elastsust.

Elastsus näitab turu reageeringut ehk tarbitava/ pakutava hüvise koguse muutumist protsentides hinna muutudes teatud protsendi võrra (Stiglitz 1995:411, 432). Mida elastsem on kauba nõudlus, seda suurem on võimalus mõjutada tarbija valikut. Nagu juba

eelpooltoodud mõjutab efektiivne maks valikuid võimalikult vähe. Seega peaks suhteliselt mitteeelastsetele toodetele kehtestama suhteliselt kõrgemad maksumäärad ehk maksumäärad peavad olema pöördvõrdelised elastsusega (Ramsay reegel) (Rosen 2002:311). Mida madalam on toote elastsus, millele maks kehtestatakse, seda väiksem on heaolukadu. (James, Nobes 2004:37) Seega võib järeldada, et LVM määrad peavad olema kõrgeimad neile toodetele, mille hinna tõustes ei lange nende nõudlus.

Lisaks moonutustele põhjustab diferentseeritud maksustamine rakendamisel suuremaid kulusid, kuna on administratiivselt keeruline. Eri kaupade lahterdamine kõrge või madala maksu kategooriasse tekitab probleeme ja ebaõiglust. Kuna maksumaksjatel on võimalik oma tulusid „nihutada“ on kulukas nende kontroll ja takistamine. Osa gruppe kasutab maksusüsteemi teiste gruppide diskrimineerimiseks. (Stiglitz 1995:394, 494)

Vastavalt optimaalse maksu teooriale on efektiivsem ühtse määraga LVM süsteem – see ei mõjuta suhtelisi hindasid, tekitab väiksemaid moonutusi eri toodete tarbimisel ja põhjustab väiksema heaolukao. Ka vastavalt ühiskondlikule arvamusele on efektiivsem ühtse määraga maksusüsteem, sest erisused toodetele tekitavad erinevaid probleeme ja ebaõigluse küsimusi. Ühtse määraga maksustamisel on madalamad rakendamise, seire ja kuuletumise kulud. Teatud juhtudel on siiski efektiivsem rakendada vähendatud määraga LVM süsteemi – suurendab tootlikkust või vähendab struktuurset tööpuudust (Taxation... 2008:5).

Kaudsed maksud võivad suurendada majanduslikku heaolu juhul, kui esinevad välismõjud. Välismõjud võivad olla nii positiivsed kui negatiivsed. Need tekitavad sotsiaalset kulu/ tulu, mille eest tootja ei maksa/ ei saa tulu, mistõttu on turutasakaal ebaefektiivne (väärad tootmistasemed, välismõju korrigeerimisele suunatud kulutused). Valitsus vastavalt välismõju tüübile, pidades silmas indiviidide heaolu, kas suurendab või vähendab pakkujate maksukoormust korrigeerides seeläbi pakkumist. (James, Nobes 2004:35-36) Selline maks suurendab majanduslikku heaolu, parandab ressursside jaotamise efektiivsust ning hangib riigile lisatulusid (Stiglitz 1995:215-216, 392).

Oletame, et kaup on maksustatud LVM täismääraga. Valitsuse arvates põhjustab kaup (raamatud, kultuuriüritused, energiat säästvad seadmed jne) positiivset välismõju ehk selle tarbimise läbi üksikisikute heaolu suureneb. Valitsus kehtestab tootele vähendatud määra (vt joonis 1). Seeläbi suureneb pakkumine ($St \rightarrow S$) efektiivseni. Samasugune efekt tekib ka siis, kui valituse poolt eraldatakse pakkujale kindlasummaline toetus. Kui eelnevalt ületas

sotsiaalne piirkasu hinda ja valitsus doteerib pakkujat, siis tõuseb kauba pakkumine sotsiaalselt efektiivse tasemeni (Stiglitz 1995:222-223). Kuid kui valitsus toetab näiteks energiasäästlike foonide tootmist, siis osalt vähendatakse CO₂ emissiooni, kuid võib ka juhtuda, et odavuse tõttu hakatakse fööne varasemast tunduvalt rohkem tarbima ja positiivne välismõju kaob (Taxation... 2008:6).

Vähendatud LVM määra kehtestamist pooldatakse sektoritele, mille poolt pakutavaid teenuseid on võimalik sooritada maksumaksjal ka ise (koha peal pakutavad teenused nt puhastusteenused) või kasutades tööjõudu, kellele on võimalik maksta ilma riigile makse tasumata. Kõrge LVM määr muudab väga kalliks selliste teenuste ostmise turult, mistõttu on maksumaksjal soov ise vastavaid tegevusi sooritada. Toimub ressursi raiskamine, kuna kõrge kvalifikatsiooniga töötajad kulutavad aega tegevusele, mis nende kvalifikatsiooni ei vaja ja nende kvaliteetse töö pakkumine on väiksem. Uurimused on näidanud, et hoides selliste sektorite maksumäärad madalal suurendatakse nii heaolu, produktiivsust kui ka sisemajanduse kogutoodangut. (Taxation... 2008:5)

Maksusüsteemi õigluse hindamisel lähtutakse kahest kontseptsioonist: horisontaalne ja vertikaalne õiglus. Vertikaalse õigluse printsiibi kohaselt tuleks maksukoormus jagada inimeste vahel tulenevalt nende võimest maksta (Rosen 2002:311). Selgusetuks jääb, kuivõrd peaksid paremas olukorras olevad inimesed enam valitsust toetama (Stiglitz 1995:405). Horisontaalne õiglus nõuab, et võrdseid inimesi koheldaks võrdsetes olukordades võrdselt ehk kelle olukord on võrdselt hea (võrdne maksevõime), peaksid maksma sama summa (James, Nobes 2004:78). Eelistused ei tohiks olla eri kohtlemise aluseks (nt kange alkoholi kõrgem maksumäär) (Stiglitz 1995:399).

Kahjuks puudub valitsustel informatsioon eri olukorras olevate inimeste eristamiseks. Seetõttu saab maksu kehtestada vaid tuludele ja kuludele. Sellest tulenevalt peetakse paremas olukorras olevateks kõrgema sissetulekuga maksumaksjaid. Utilitaristid leiavad, et rikkaid tuleks maksustada kõrgema määraga, sest rikkalt rahaühiku äravõtmine vähendab tema heaolu vähem. Siinkohal ei arvestata aga töötegemise tahte vähenemise võimalust, kuna rikkad teevad rohkem tööd. Rawlsistid aga leiavad, et oluline on vaid ühiskonna halvimas olukorras olev liige ning kõigi teiste inimeste maksumäärad tuleks tõsta tasemeni, kust neilt saab maksimaalset tulu. (Stiglitz 1995:401, 406,407)

LVMi puhul oleks tagatud horisontaalne õiglus, kui süsteem kohtleks üheaegselt sama sissetuleku, kuid eri eelistustega inimesi ühtmoodi. Õiglane oleks alternatiivsetele kaupadele kehtestatud ühtne maksumäär. Autori meelest võib kõiki kaupu omavahel alternatiivseteks pidada, seega peaks kõigi kaupade LVM määr olema samaväärne. Vertikaalse õigluse kontseptsiooni kohaselt tagaks õigluse LVM süsteem, mille puhul paremas olukorras ehk suurema heaoluga inimesed kannaksid suuremat koormust, kuna on selleks võimelised. Kontseptsiooniga põimuvad rawlsistide ja utilitaristide vaated, kelle nägemuses on õiglane vähendatud määraga LVM, kus erisused on kehtestatud kaupadele, mida tarbivad väiksema sissetulekuga maksumaksjad, kelle maksevõime on väiksem.

Õigluse kontseptsioonidest lähtudes ei olegi võimalik kehtestada õiglast maksusüsteemi. Nimelt peetakse maksusüsteemi rakendamisel silmas vaid sissetuleku suurust, kuid mitte tegelikku heaolu. Lisaks on ühiskonnas alati grupe, kes näivad maksvat ebaõiglaselt palju. Nende õiglane kohtlemine võib tingida veelgi suurema ebavõrdsuse lülitumise maksukoodeksisse. (Stiglitz 1995:405, 409, 480) Ainus, mida valitsused teha saavad, on rakendada maksusüsteem, mis on võimalikest õiglaseim.

Õigluse printsiipide rakendamiseks on vaja arvesse võtta maksukoormust ja maksuintsidenti. Majandusteadlased nimetavad nende maksukohustust, kes kannavad vaatamata seadusandjate kavatsustele maksude põhiraskust maksukoormaks. Maksuintsident näitab, kas koormuse kandjaks on tarbijad või pakkujad (Rosen 2002:259). Alles seejärel, kui oleme need kindlaks teinud, võime öelda, kas maks vastab mõnele õigluse printsiibile või mitte. Maksukoormuse jagunemine ei sõltu sellest, kas maksu peab maksma pakkuja või tarbija, vaid nõudluse ja pakkumise elastsusest.

Mida elastsem on nõudluse kõver ja mida elastsusetum on pakkumiskõver, seda suurem osa maksust on tootjate kanda, mida elastsusetum on nõudluse kõver ja mida elastsem on pakkumiskõver, seda suurem osa maksust on tarbijate kanda (Stiglitz 1995:418-419). Konkurentsiturul, kus nõudlus on täiesti elastne, kannavad kogu maksukoormuse pakkujad ning kui täielikult mitteelastne, kannavad selle kogumahu tarbijad (James, Nobes 2004:87). Põhjendus on lihtne - kui tarbija ei reageeri hinna muutusele, võib pakkuja kogu maksukoormuse lükata tema kanda, sest hoolimata hinnast ostab ta ikka sama kaupa samas koguses (Rosen 2002:261).

Joonis 1 kirjeldab graafiliselt maksukoormuse jaotumist juhul, kui maks kehtestatakse pakkujale (nagu ka LVMi puhul). Nõudluskõver D näitab kauba nõudlust, S kauba pakkumist, mõlemad on elastsed. Väheneb pakkumine maksusumma võrra, iga hinna juures on võimalik vähem pakkuda ($S \rightarrow S_t$) ja pakkuja poolt saadav hind on P3. Väheneb tarbitav kogus ($Q_1 \rightarrow Q_2$), tõuseb hind tarbija jaoks ($P_1 \rightarrow P_2$). Vaatamata sellele, et maks kehtestati algselt tootjatele, on tarbijad sunnitud kandma kõrgemate hindade kaudu osa maksu tõstmisest tulenevast hinnatõusust. (Stiglitz 1995:416)

Eelneva analüüsi puhul analüüsiti nii tootja kui tarbija maksukoormust. Kuid maksumuudatusele võib läheneda ka vaid läbi tarbijate ehk siis hinnata iga isiku reaalset osalust maksu tasumisel, mida näitab tegelik maksumäär (Rosen 2002:256). Kui kulutused maksustatavale kaubagrupile moodustavad suurema osa eelarve kuludest madala sissetulekuga kodumajapidamistel, siis on tegu regressiivse maksuga, vastupidisel juhul on maks progressiivne. Progressiivne maks jaotab enam ümber sissetulekuid, sest jätab suure osa valitsuse kulutustest rikaste kanda ja seeläbi valitsus vähendab ebavõrdsuse astet. (James, Nobes 2004:87)

LVM on regressiivne maks. Põhjuseks on maksu laiapõhjalisus, mistõttu võib erineva sissetulekuga isikute tarbimine maksustatud toodete osas olla sarnane. Seega tõenäoliselt kulutab väiksema sissetulekuga isik suurema määra oma sissetulekust antud maksu tasumiseks ja seetõttu kannatab võrdeliselt rohkem. (Rosen 2002:244) Progressiivsemate maksude propageerijad kalduvad väitma, et ebavõrdsuse vähenemise kulupuhta heaolukao näol on väiksem kulust, mida tajuvad need, kelle arvates maksusüsteem peaks olema vähem progressiivne (Stiglitz 1995:481). Eelpooltoodud väidete põhjal võib jääda mulje, et pigem on optimaalne rakendada ühtse määraga LVM süsteemi. Ometi pooldavad mitmed õiglusel põhinevad argumendid vähendatud määra kehtestamist. LVM määr võib suurendada võrdsust pakkudes sissetuleku jaotust või muutes osa tooteid enam kättesaadavaks kogu elanikkonnale (Taxation... 2008:5).

Kehtestades vähendatud LVM määra sektoritele, mis hõivab enam madala kvalifikatsiooniga töötajaid, peaks suurendama nõudlust sektori toodangu ja seeläbi madala kvalifikatsiooniga töötajate järele. See omakorda peaks tõstma nende palka ja muutma tööl käimise atraktiivsemaks. Selline teooria kehtib vaid jäiga ja range tööjõu regulatsiooniga riikidele. Mujal võib suurenenud nõudlus stimuleerida aga vaid konkreetse segmendi palkasid. Empiirilisel väide kinnitust ei ole leidnud - kaotades vähendatud määr madalat

kvalifikatsiooni hõivavale sektorile, jääb nõudlus selle tööjõu järele samaks. (Taxation... 2008:5-6)

Põhjendatud on vähendatud määra kehtestamine sektoritele, mille toodangut eelistavad madala sissetulekuga kodumajapidamised. Seeläbi on võimalik parandada sissetuleku jaotumist tagades neile esmatarbekaupade (toiduained, ravimid jms) kättesaadavus, mille osatähtsus nende tarbimisvalikus on suhteliselt suur (Tammert 2005:281). Kasulik on see vaid juhul, kui esinevad märkimisväärsed ja püsivad erinevused kõrgema ja madalama sissetulekuga gruppide tarbimisel. Tegelikult on ainuke asjassepuutuv sektor sellisel juhul toit, sest just väiksema sissetulekuga inimesed kulutavad sellele suurema osa oma sissetulekust (Taxation... 2008:7).

LVMi vähendatud määra pooldavate argumentide puhul tuleb silmas pidada, et viidatule samalaadne tulemus võib olla võimalik saavutada ka tulumaksusüsteemi muutmise läbi. Juhul, kui riik otsustab vähendatud määra kehtestada, on oluline, et eelarve puudujääki ei rahastataks meetoditega, mis on vähendatud määra kehtestamise eesmärgiga vastuolus (Taxation... 2008: 8). Nagu juba öeldud, on nii õiglus kui efektiivsus optimaalse maksusüsteemi kujundamisel olulised, kuid nende vahel kompromissi leidmine sõltub täielikult väärtushinnangutest.

1.2. Vähendatud määra rakendamine Euroopa Liidus ja Eestis

Vabastamaks ettevõtjad käibemaksukohustusest on käibemaks üles ehitatud LVM põhimõttele – see on tarbijate suhtes neutraalne, toimib mitmefaasilisena, maksusumma jaotub paljude ettevõtjate vahel. Varasemad müügitaksud takistasid kaupade vaba liikumist: maksukoormus, kauba hind sõltusid käivete arvust ja müüjate staatusest. Alates 1968. aastast kehtib käibemaks kõikides Euroopa Ühenduse (edaspidi EÜ) liikmesriikides. Käibemaks on kaudne maks, mis mõjutab otseselt maksustatavate kaupade ja teenuste müügihinda, millest tulenevalt on Euroopa Liidu õiguses oluline tähendus käibemaksu reguleerivate seaduste harmoneerimisel. (Lehis 2004:354)

Harmoneerimine on vajalik tagamaks kaupade ja teenuste vaba liikumise ühisturul. Selle alaste õigusaktide ühtlustamise õiguslik alus tuleneb EÜ asutamislepingu artiklist 93.

Harmoneerimise lõpptulemusena peaks kaugemas tulevikus toimuma täielik üleminek päritolumaa põhimõttele ehk kogu ühenduse sees toimuks käibemaksuga maksustamise protsess samamoodi, nagu see toimub praegu ühe riigi piirides. (Lehis 2004:360-361) Üldiseks arengusuunaks rahvusvaheliselt on olnud käibemaksu osakaalu suurendamine ja aktsiiside osakaalu vähendamine (Tammert 2005:253).

Kõige olulisem käibemaksu reguleeriv ühenduse õigusakt on nn kuues käibemaksudirektiiv (direktiiv 77/388/EMÜ). Kuuenda direktiivi andmisele eelnevates etappides, mille põhilisteks õigusaktideks olid esimene (67/227/EMÜ ja teine käibemaksudirektiiv (67/228/EMÜ), keskenduti LVMil põhineva käibemaksu kasutuselevõtule ja muude käibelt võetavate maksude kaotamisele (Lehis 2004:360). Samas oli nende direktiivide alusel loodud ühises süsteemis jäetud niivõrd liikmesriikide endi otsustada, et 1973. aastal oli olemas üheksa erinevat ja eraldiseisvat siseriiklikku süsteemi, mitte aga üks ühenduse süsteem (Terra, Wattel 2006:170).

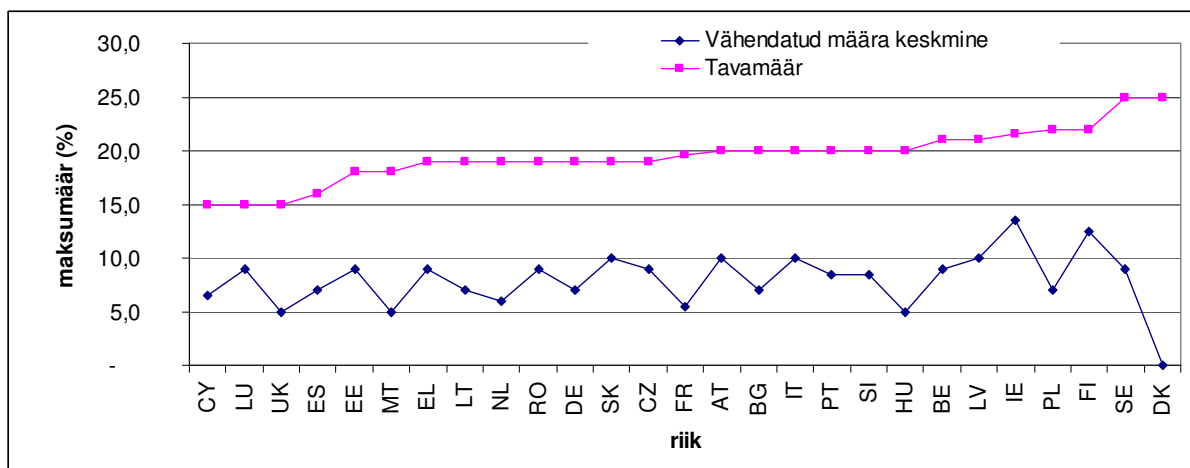
1977. aastal vastu võetud kuuenda direktiivi eesmärk on liikmesriikide seaduste suurem ühtlustamine (Terra, Wattel 2006:170). See näeb ette nii maksuobjekti, maksubaasi, maksuvabastuste, sisendkäibemaksu mahaarvamise ja maksu administreerimise alaste sätete ühtlustamise (Lehis 2004:360). Pärast nimetatud direktiivi vastuvõtmist on kehtestatud hulgaliselt käibemaksu reguleerivaid direktiive. Hetkel on neist olulisim Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi. Sellega sõnastatakse ümber kuues direktiiv ja tunnistatakse kehtetuks 11. aprilli 1967. aasta direktiiv 67/227/EMÜ.

Vastavalt direktiivi 2006/112/EÜ preambulale on siseturu ja liikmesriikide huvides oluline vastu võtta ühine süsteem, mis tagab käibemaksusüsteem lihtsuse ja neutraalsuse. Maksumäärad ei pea olema täielikult ühtlustunud, kuid tagatud peab olema iga liikmesriigi territooriumil ühesugustele kaupadele ühesugune maksukoormus tootmis- ja turustusketi pikkusest olenemata. Tuleb kehtestada minimaalne maksumäär, et erinevused liikmesriikides kohaldatavate maksumäärade vahel ei tooks kaasa struktuurilist tasakaalustamatust ühenduse ja konkurentsimoõnutamise teatud valdkondades.

Kuuendas direktiivis oli algselt sätestatud, et liikmesriigid võivad ise maksumäärad kehtestada, kuid kaubatarne, teenuste osutamine ja impordi ühtsed maksumäärad peavad neutraalsuse tagamiseks olema samad (Terra, Wattel 2006:282). Vastavalt direktiivile 2006/112/EÜ ei või ajavahemikus alates 1. jaanuarist 2006 kuni 31. detsembrini 2010 olla

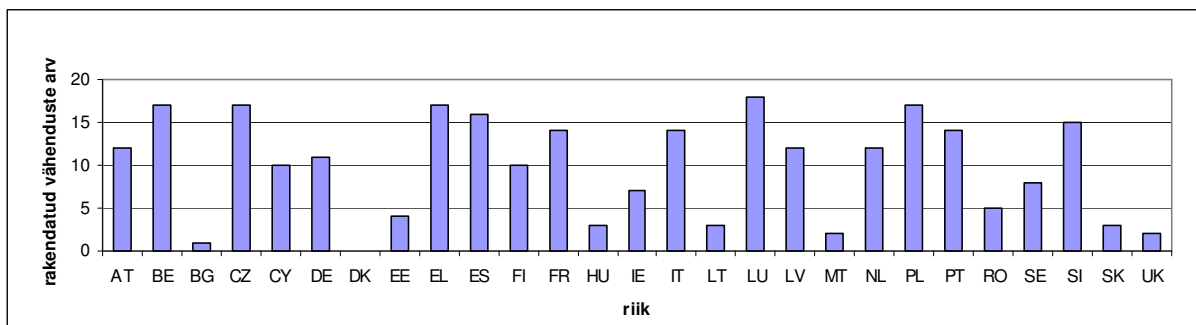
harilik maksumäär madalam kui 15 % (art 97 p 1) ja vähendatud maksumäär madalam kui 5 %. Kohaldada võib kuni kaht vähendatud maksumäära. (art 99 p 1) Vähendatud määrade rakendamine ei ole liikmesriigile kohustuslik, kuid rakendamisel tuleb võrdset kohelda nii kodumaist kui importkaupa. Soovi korral võib kehtestada mõnele kauba- või teenuseliigile kõrgendatud maksumäära. (Lehis 2004:397-398)

Lisa 1 (allikas: VAT... 2009:3) annab ülevaate tavamäära ja vähendatud määra rakendamisest ELi riikides. Riikide tavamäära keskmine on 19,5 %. Vaid Küpros, Luksemburg ja Ühendkuningriigid on rakendanud madalaimat lubatud tavamäära. Kõrgeim määr ELis on Rootsis ja Taanis – 25 %. Seitsmes riigis on kasutusel kaks vähendatud määra, joonisele on märgitud määrade aritmeetiline keskmine. Riikide vähendatud määra keskmine on 8,2 %. Madalaimat lubatud määra on kehtestanud vaid Ühendkuningriigid, Malta ja Ungari.

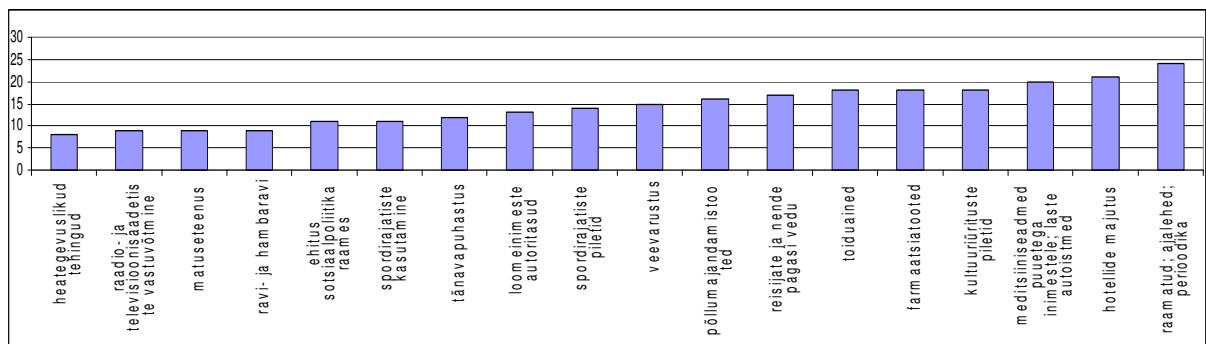
Joonis 2. ELi riikides rakendatud vähendatud käibemaksumäära ja tavamaksumäära võrdlus (koostaja autor; allikas: lisa 1)

Vähendatud maksumäärasid kohaldatakse üksnes direktiivi 2006/112/EÜ III lisas nimetatud rühmadesse (vt lisa 2) kuuluvate kaubatarnete ja teenuste osutamise suhtes (art 98 p 1 2). Vastavalt direktiivi III lisale on lubatud vähendatud määr kehtestada 18 erinevale kauba- ja teenuseliigile. Joonisel 3 on näidatud, mitmeid vähendatud määrasid lisast III on liikmesriigid rakendanud. Kõige enam vähendusi on kehtestanud Luksemburg (18 kauba- ja teenuseliiki), talle järgnevad Poola, Kreeka, Tšehhi Vabariik ja Belgia 17 vähendusega. Vähim vähendusi on kehtestanud Taani – 0, Bulgaaria -1, Malta ja Ühendkuningriik – 2. Need riigid on kehtestanud vähendatud määra asemel maksuvabastusi. Keskmine vähenduste arv on 9,8

Joonis 3. Vähenduste rakendamise ulatus ELi riikides (koostaja autor; allikas: VAT... 2009: 4-6)

Joonisel 4 on näidatud, mitmes ELi riigis on teatud kauba- või teenuseliigile vähendatud käibemaksumäär kehtestatud. Ilmneb, et populaarseim on vähenduse kehtestamine raamatutele, ajalehtedele ja muudele perioodikaväljaannetele, millele on vähendatud määrat kehtestanud 24 liikmesriiki. Sellele järgneb hotellide majutus (21 riiki) ja puuetega inimeste meditsiiniseadmed (20 riiki). Vaid kaheksa riiki on kehtestanud vähendatud määrat heategevuslikele kaubatarnele ja teenuste osutamisele. Põhjus seisneb selles, et 18 riigis on nimetatule kehtestatud maksuvabastus.

Joonis 4. Direktiivi 2006/112/EÜ III lisa loetelu rakendamise ülevaade (koostaja autor; allikas: VAT... 2009:4-6)

Erandiks on direktiivi 2006/112/EÜ art 106-107, mille kohaselt võivad liikmesriigid lisaks lisale III kehtestada vähendatud määrat IV lisas nimetatud teenuste suhtes kuni 2011. Nendeks teenusteks on väikesed parandusteenused (nt jalgrattad, jalatsid, tekstiil), eravalduses olevate eluruumide renoveerimine ja remont, aknapesu, kodumajapidamiste koristamine, koduhooldusteenused (nt koduabi, laste, vanurite, haigete, puuetega inimeste hooldamine), juuksuriteenused. Seejuures on oluline, et nimetatud teenused oleksid töömahukad, enamjaolt osutatud otse lõpptarbijale, koha peal osutatavad ja ei tohi põhjustada konkurentsi

moonutamist. Peab esinema tihe seos maksumäära vähendamisest tulenevate madalamate hindade ning nõudluse ja tööhõive oodatava kasvu vahel. Vähendatud maksumäära kohaldamine ei tohi ohustada siseturu sujuvat toimimist.

Teine erand on 2006/112/EÜ art 118, mille kohaselt liikmesriigid, kes 1. jaanuaril 1991 kohaldasid vähendatud maksumäära kaubatarnete ja osutatud teenuste suhtes, mida ei ole nimetatud III lisas, võivad kohaldada selliste tarnete ja teenuste suhtes vähendatud maksumäära, tingimusel, et maksumäär ei ole madalam kui 12 %. Lisaks püsivatele erisustele sätestab direktiiv mitmed ajutised sätted, mis hõlbustavad riikidel üleminekut ühtlustatumaks süsteemiks ehk sisuliselt annab neile ajapiirangu, kui kaua võib rakendada mõnda erisust, mida ühtne süsteem ette ei näe. Ajutised vähendused olid lubatud näiteks elamuehitusele, soojustarnele, restoraniteenustele.

Eestis kehtestati LVMina toimiv käibemaks esmakordselt Vabariigi Valitsuse 10.10.1990 määrusega nr 209 (RT 1990, 14, 158), kuid see ei vastanud paljuski kuuenda direktiivi nõuetele. Kasutusele jäi ka varem kehtestatud maksu nimetus käibemaks. Käibemaksu maksti 1991. aastal määruse ning Eesti Vabariigi Maksuameti 4. jaanuari 1991.a kirjaga nr 4-02/09 kinnitatud käibemaksu rakendamise ajutise juhendi alusel. Käibemaksukohustuslased olid Eestis asuvad ettevõtted ja organisatsioonid. Riigivõimu- ja valitsemisorganitel ning füüsilistel isikutel maksukohustust ei olnud. (Zieger 2005:25).

Käibemaksu määraks kehtestati algselt 7 % kauba või teenuse käibemaksuta müügihinnast. Kohaliku omavalitsuse volikogu võis kehtestada oma haldusterritooriumil jaekaubakäibele täiendava maksumäära, mis ei tohtinud ületada 3 % kauba või teenuse käibemaksuta müügihinnast. Käibemaksuvabade kaupade ja teenuste loetelu oli suur. Käibemaksuga ei maksustatud näiteks liinitransporti, kino-, teatri- ja estraadietendusi, projekteerimis- ja uurimistöid, õigusabi, elusaid koduloomi ja -linde jne. Vastavalt valitsuse määrusele võis rahandusministeeriumi maksusoodustuste komisjon anda veel täiendavaid käibemaksusoodustusi. (Zieger 2005:26)

Alates 1. jaanuarist 1992 on käibemaks kehtestatud käibemaksuseadusega (edaspidi KMS). Praegu kehtiv seadus hakkas kehtima 1. mail 2004, mil Eesti liitus Euroopa Liiduga. (Lehis 2004:357) Vastu võetud seaduse eesmärk oli käibemaksusüsteemi ühtlustamine Euroopa Liidus käibemaksuga maksustamist reguleeriva Euroopa Ühenduste Nõukogu kuuenda

direktiiviga (Zieger 2005:28). Tänapäevaks on seda seadust parandatud mitmete redaktsioonidega, milledega on ka vähendatud määra suurust ja rakendamise ulatust piiratud.

2009. aasta jaanuaris kehtima hakanud KMSi redaktsiooni (RT I 2003, 82, 554; RT I 2008, 58, 329) § 15 lg 1 kehtestab kolm maksumäära - 18, 9 ja 0 %. Varem oli vähendatud käibemaksumäär 5 %. Eesti täismäär jääb Euroopa keskmisele alla 1,5 protsendipügala võrra, kuid ületab vähendatud määra keskmist 0,8 protsendipügala võrra (vt lisa 1). Nullmäära puhul ei ole tegu vähendatud määra, vaid maksuvabastuse eriliigiga. Kuues direktiiv ja samuti paljude teiste riikide käibemaksuseadused nullmäära mõistest ei kasuta, vaid eristatakse kaht liiki maksuvaba käivet (Lehis 2004: 399). Seetõttu nimetatud määr käesolevas töös käsitlemist ei leia.

KMSi §15 lg 2 kehtestab vähendatud määra järgmistele kaupadele ja teenustele:

- 1) raamat ja õppevahendina kasutatav töövihik, välja arvatud käesoleva seaduse § 16 lõike 1 punktis 6 nimetatud õppevahend;
- 2) sotsiaalministri määrusega kehtestatud nimekirjas nimetatud ravim, rasestumisvastane vahend, sanitaar- ja hügieenitoode ning puudega isiku isiklikuks tarbeks mõeldud meditsiiniseade ja abivahend sotsiaalhoolekande seaduse tähenduses ja sellise abivahendi kasutada andmine puudega isikule;
- 3) perioodiline väljaanne, välja arvatud peamiselt reklaami või erakuulutusi avaldav või peamiselt erootilise või pornograafilise sisuga väljaanne;
- 4) majutus või majutus koos hommikusöögiga, välja arvatud selle teenusega kaasnev kaup või teenus.

Esmane KMSi redaktsioon (RT I 2003, 82, 554) § 15 lg 2 kehtestas 5 % käibemaksumäära üheksale erinevale tootegrupile. Lisaks praegu kehtivale, oli vähendatud määr kehtestatud keemilisele kahjuritõrjevahendile, ohtlike jäätmete käitlemisele, matusetarbele ja -teenusele, kultuuriürituste piletitele ja küttematerjalile. Seega on KMSist kaotatud seitsme aastaga üle poole erisustest. Nimetatud küttematerjalile vähendatud määra kaotamist nägi ette direktiiv 2006/112/EÜ art 124, mille kohaselt tuli Eestil alates 30. juunist 2007 lõpetada vähendatud määra kohaldamine füüsilistele isikutele, elamu- või korteriühistutele, kirikutele, kogudustele, riigi-, valla- või linnaeelarvest finantseeritavale institutsioonidele või asutustele müüdava soojusenergia ning füüsilistele isikutele tarnitava küttureturba, briketi, kivisöe või küttepuidu suhtes.

Vähendatud määra rakendamise õiguse etendusasutuste piletitele tunnistas Riigikohtu põhiseaduslikkuse järelevalve kolleegium 26.09.2007.a kohtuotsusega Tallinna Halduskohtu taotlusele (RT III 2007, 32, 259) kehtetuks ja põhiseadusevastaseks. Põhjus seisnes selles, et vähendatud määra võisid oma etenduse ja kontsertide piletitele kohaldada vaid need etendusasutused, kelle kalendriaasta eelarvetulust moodustasid riigi-, valla- või linnaeelarvest või Eesti Kultuurkapitalilt saadavad vahendid vähemalt 10 %.

Nimetatud nõue ei olnud kooskõlas põhiseaduse § 12 lg 1, mis sätestab võrdse kohtlemise ja § 31 tuleneva ettevõtlusvabaduse põhimõttega. Seadusesäte kohtles võrdseid meelevaldselt ebavõrdselt, sest seatud tingimusele ei leidunud mõistlikku põhjust. Norm ei olnud asjakohane, sest soovitud eesmärki (kõrgkultuuri toetamine) ei saavutatud. Nimelt etendusasutused, mis vastasid sätestatud nõudele, võisid vähendatud määra rakendada kõikide oma etenduste ja kontsertide suhtes, olenemata sellest, kas need kuulusid kõrgkultuuri hulka või mitte. Sama aga ei saanud teha kõrgkultuuri pakkuvad asutused, kellel ei olnud täidetud finantseerimise nõue hoolimata pakutava etenduse sisust.

Oma nelja erisusega käibemaksusüsteemis jääb Eesti Euroopa riikide hulgas 20. kohale. Meist vähem erisusi on kehtestanud Ungari, Leedu ja Slovakkia (3 erisust), Malta ja Ühendriigid (2 erisust), Bulgaaria (1 erisus) ja Taani (pole kehtestanud). Soodustusele kuuluvate teenuse- ja tootegruppide valikul on Eesti käitunud ELi näitajale tüüpiliselt. 89 % riikidest on kehtestanud vähendatud määra raamatutele, ajalehtedele ja muudele perioodikaväljaannetele. 78 % liikmesriikidest on kehtestanud vähendatud määra hotellide ja muude samalaadsete ettevõtete pakutavale majutusele. 74 % liikmesriikidest on kehtestanud erisuse puuetega inimeste meditsiiniseadmetele ning autode lasteistmetele. (VAT... 2009:4-6)

LVMi reguleerimise probleemid on Euroopa Liidus väga päevakajalised. Peamine vaidluslane küsimus on kas ja millistele toodetele vähendatud määra kehtestada ning kas selline teguviis loob ka majanduslikku kasu ja vähendab ebavõrdsust (Taxation 2008:5). Erandid teevad käibemaksu, kui erakordselt lihtsa maksu administreerimise keeruliseks ja põhjustavad vajaduse ühemõtteliselt määratleda erineva maksumääraga koormatavad tarbimisväärtused. Vähendatud määra rakendamisega suurenevad nii kõrvalehiilimise, kontrolli, haldamise kui ka maksunõustamise kulud. (Tammert 2005:281)

Laia ja hästi arenenud sotsiaalse kindlustusega riikide puhul ei ole vähendatud määra rakendamine põhjendatud, kuna enamasti maksusoodustused, mida kehtestatakse madalama

sissetulekuga elanike gruppide toetuseks, toovad tegelikkuses kasu paremini kindlustatud inimestele, kes tarbivad neid kaupu suuremal määral ja tekib mehaaniline eelarve kulu. Pealegi kaubale või teenusele erisuse kehtestamine ei pruugi alanda nende hinda, mille kujundab siiski eelkõige turg (Pulk 2001:47). Mõjusam oleks kehtestada kõrgem maksumäär hoopis luksuskaupadele (nt kalamari, alkohol), et tasakaalustada maksukoormust. (Tammert 2005:281)

Autor leiab, et vähendatud käibemaksumäärade järk järguline kaotamine Eestis on positiivne. Mida vähem on erisusi, seda lihtsam on maksustada ning seda vähem võib tekkida probleeme mõne ühiskonna- või kaubagrupi ebavõrdse kohtlemisega. Tõepoolest ei või ju kindel olla, et tegelikkuses vähendatud määrast saavad kasu need ühiskonna liikmed, kelle heaolu erisuse kehtestamisel silmas peeti. Erisuste kaotamisel saab riik lisaraha, mida on võimalik jagada toetusteks. Läbi toetuste aga on indiviididel võimalik oma heaolu enam suurendada, kui läbi selle, et ostetakse kaupa, millele on kehtestatud erisus. Seega võib järeldada, et vähendatud määrade kaotamine suurendab nii efektiivsust kui ka kogu ühiskonna heaolu.

2. ETENDUSASUTUSTE PILETITELE KEHTESTATUD VÄHENDATUD KÄIBEMAKSUMÄÄRA KAOTAMISE ANALÜÜS

2.1. Turu olemus, uuringu metoodika ja erisuse kaotamise mõjud kaugperioodil

Etendusasutus on vastavalt etendusasutuse seaduse (RTI, 09.07.2003, 51, 353) § 2 lg 1 asutus, kes regulaarselt korraldab autorite ning esitajate loomingu avalikke esitusi etenduste ja kontsertide näol; kes on töösuhtes loominguiliste töötajatega; kellel on loominguiline juht ja loomenõukogu; kes teavitab avalikkust etenduse või kontserdi toimumisest. Tegu on teatrikunsti institutsioonidega, mille tegevust lisaks eelpoolnimetatud etendusasutuse seadusele reguleerib lisaks veel ka rahvusooperi seadus (RT I 1997, 93, 1558; RT I 2003, 51, 353). Nimetatud seadus reguleerib sellise etendusasutuse tegevust, kes toimib Kultuuriministeeriumi hallatava riigiasutusena (edaspidi riigietendusasutus), kohaliku omavalitsuse asutusena (edaspidi munitsipaalendusasutus) või riigi asutatud või riigi osalemisel asutatud sihtasutusena (edaspidi sihtasutusena tegutsev etendusasutus) (§ 2 lg 2).

Eesti teatrisüsteem koosneb vormiliselt riigi-, munitsipaal-, era- ja harrastusteatritest. 2006. aastal tegutses Eesti Teatri Agentuuri (edaspidi ETA) andmetel Eestis 26 kultuuriministeeriumi eelarvest toetust saavat kutselist teatrit. Enamik teatritest on institutsionaalsed teatrid koos oma teatrimaja, püsiva kaadri ning aastaringse stabiilse etendustegevusega. Neist viis tegutses kultuuriministeeriumi hallatava riigiasutusena, kolm riigi või riigi osalusel asutatud sihtasutusena ja üks avalik-õigusliku asutusena. Kohaliku omavalitsuse asutustena toimis kaks teatrit. Lisaks tegutses veel 12 mittetulunduslikku eraõiguslikku väiketeatrit ning kolm tantsuagentuuri. (ETA 2007:4)

2007. aastal tegutses Eestis 27 kultuuriministeeriumi eelarvest toetust saavat kutselist teatrit. Kasvanud oli kohaliku omavalitsuse asutusena toimivate linnateatrite ja sihtasutusena toimivate teatrite hulk ühe võrra, seejuures oli vähenenud riigiasutusena hallatavate teatrite hulk. (ETA 2008:4) Hetkeseisuga on Eestis vastavalt kultuuriministeeriumile tehtud päringu vastusele (vt lisa 3) 23 kultuuriministeeriumi eelarvest toetust saavat teatrit. Teatrikunsti rahastamise saab suuremate allikate järgi üldjoontes jagada kaheks: toetused etendusasutustele ja etendusasutuste omatulu (ETA 2008:42).

Teatrikunsti toetamiseks eraldatakse vahendeid nii otse riigieelarvest, kohalike omavalitsuste eelarvest kui ka Eesti Kultuurkapitali ja Hasartmängumaksu Nõukogu kaudu. Riiklik toetus moodustab suurema osa enamiku teatrite tegevustoetusest, kattes kuni 70 % teatri jooksvatest kuludest. Kohalike omavalitsuste eelarvest saavad tegevustoetust kohalikud omavalitsuse asutused, vähemal määral ka eraõiguslikud väiketeatrid, kelle toetused on vormiliselt kas üheaastased tegevustoetused või ühekordsed projektipõhised toetused. Etendusasutuste omatulu koosneb otseselt etendustegevusega seotud majandustulust ehk piletitulust ning etendustegevusega otseselt mitte seotud tulust ehk muust etendusasutuse majandustegevusest laekuvast tulust. (ETA 2008:42)

Kuni 2002. aastani kehtis Eestis kultuuriministri poolt kinnitatud nimekirja kantud etendusasutustele 0 % käibemaksumäär. Täiendavate kriteeriumide puudumise tõttu oli aga soodustuse saajate hulgas nii maksuvõlglast kui ka täielikult kasumiteenimisele suunatud kommertsürituste korraldajaid, kelle toetamist aga ei pidanud ministrid riigi ülesandeks (Kultuuri... 06.03.2001). Uue käibemaksuseadusega (RT I 2003, 82, 554) kehtestati etendusasutuste piletitele vähendatud 5 % käibemaksumäär.

Uus käibemaksuseadus oli kooskõlas Euroopa Liidu õigusega. Euroopa Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ III lisa (vt lisa 2) kohaselt on ELi liikmesriikidel õigus kohaldada vähendatud määra etenduste, teatri-, tsirkuse-, laada-, lõbustuspargi-, kontserdi-, muuseumi-, loomaaia-, kino-, näituse- ja muude samalaadsete kultuurisündmuste ja -rajatiste piletitele. Nimetatud direktiivi erisust on hetkel rakendanud 18 liikmesriiki, kus vähendatud määra ulatus on 3 kuni 10 % (VAT... 2009:5).

Vähendatud määra rakendamise aluseks vastavalt käibemaksuseadusele (RT I 2003, 82, 554) oli nõue, mille kohaselt korraldava etendusasutuse kalendriaasta eelarvetulust vähemalt 10 % moodustasid riigi-, valla- või linnaeelarvest või Eesti Kultuurkapitalilt saadavad vahendid. Säte oli vastuolus põhiseadusega, sest vähendatud määra rakendamise aluseks ei olnud pakutava etenduse sisu vaid finantseerimise nõude täitmine. Vastavalt KMSile (RT I 2003, 82, 554, RT I 2008, 58, 329) kehtib alates 2009. aastast etendusasutuste poolt pakutavatele kontsertide ja etenduste piletitele 18 % käibemaksumäär, mis tähendab sisuliselt erisuse kaotamist käibemaksusüsteemist.

Järgnevalt uurib autor erisuse kaotamise mõju Eesti etendusasutuste piletite turule nii kaug- kui ka lühiperioodil. Moonutused, mis tekivad kaugperioodil on suuremad lühiperioodi

moonutustest, sest majandus saab siis uuele olukorrale täies ulatuses reageerida. Analüüsimisel arvestab autor, et majandus ei ole veel jõudnud uue maksuga kohaneda ning statistiliselt on võimalik analüüsida vaid lühiperioodi moonutusi. Seejuures võetakse arvesse ka teatamismõjud, mis tekivad enne maksu kehtestamist, kui maks alles välja kuulutatakse (Stiglitz 1995:393). Uuringu eesmärk on kinnitada eelmises peatükis toodud erisuste kaotamise teoreetiliste väidete paikapidavust Eesti etendusasutuste piletite turu maksujärgse analüüsi näitel ja anda hinnang maksumuudatusele.

Kaugperioodi mõjude analüüsimisel lähtub autor Statistikaameti andmetest. Autor analüüsib erisuse kaotamise mõju osalise tasakaalu mudeli abil (vt joonis 5), seejuures ignoreeritakse erisuse kaotamisest tingitud administratiiv- kui ka kuuletumiskulusid. Põhjendatud on selle mudeli kasutamine etendusasutuste piletite turul, kuna nimetatud turul valitseb konkurents ja turg on võrreldes kogu majandusega suhteliselt väike ning ei mõjuta seetõttu oluliselt teisi turgusid. Autor järeldab, et tegu on konkurentsituruga, kuna lisaks eelpoolnimetatud kultuuriministeeriumi poolt toetust saavatele teatritele, tegutseb Eestis veel ka mitmeid era- ja harrastusteatreid (ETA 2008:6).

Lühiperioodi mõjude analüüsimisel lähtub autor etendusasutusele esitatud küsimustiku (vt lisa 4) vastustest ja ETA 2007. ja 2008. aasta väljaannete andmetest. Analüüsimisel kõrvutab autor etendusasutuste 2007. ja 2008. aasta näitajad 2009. aasta jaanuari ja veebruari näitajatega. Vaatluse alla võetakse 2007. aasta IV kvartali, 2008. aasta I ja IV kvartali ning 2009. aasta jaanuari ja veebruari etendusasutuste etendustegevusega seotud näitajad. Autori eesmärk on analüüsida maksumuudatuse mõju 2008. aasta IV kvartalile (teatamismõjud eesseisvast maksumuudatusest) ja 2009. aasta jaanuari ja veebruari näitajatele (maksumuudatuse otsesed mõjud).

Autor on analüüsinud maksumuudatuse mõju vaid kultuuriministeeriumi eelarvest toetust saavatele teatritele (sh avalik-õiguslik asutus, kaks riigiasutust, kaks riigi osalusel asutatud sihtasutust, kohaliku omavalituse asutus ehk linnateater ja eraõiguslik teater). Autori eesmärk on valimiga saada võimalikult ülevaatlilikud andmed Eesti etendusasutuste turu maksumuudatuse järgse olukorra kohta. Tulles vastu etendusasutuste soovile, ei viita autor töös konkreetsetele Eesti etendusasutustele, vaid nimetab neid lähtudes omandivormist. Valimisse ei ole kaasatud etendusasutusi, mis tegutsevad riigipoolse toetuseta. Põhjus seisneb selles, et neil oli juba enne käibemaksumäära muudatust kohustus rakendada etendustele täismäära ja seega käsitletav seadusemuudatus neid ei puudutanud.

Nimetatud perioodil analüüsitakse muutusi etendusasutuste käibes, külastajate arvus ja keskmises piletihinna. Autor võrdleb omavahel etendusasutuste neljandate ja esimeste kvartalite näitajaid etendusasutuste lõikes. Pakutavate etenduste osas analüüsitakse vaid avalik-õigusliku etendusasutuse, riigi osalusel asutatud sihtasutuse ja eraõigusliku etendusasutuse andmeid. Põhjus seisneb teiste etendusasutuste poolt nimetatud teemadel pealiskaudse ja osalise informatsiooni esitamises, mistõttu ei ole võimalik sellele tuginedes teha antud töö jaoks olulisi järeldusi.

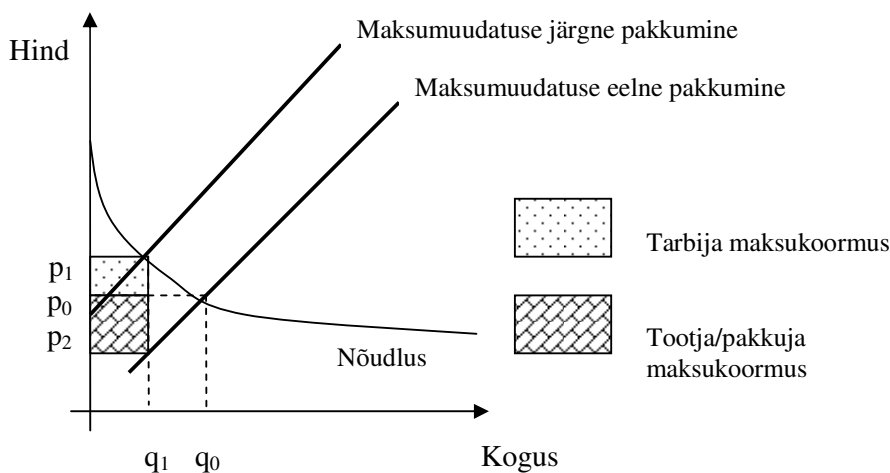
Sisemajanduse koguprodukt (edaspidi SKP) mõõdab kõikide kaupade ja teenuste hulka, mis on siseriiklikult ehk kogu riigi majanduse poolt toodetud. Saamaks informatsiooni selle kohta, kui suure osa moodustavad kogu SKPst kulutused etendusasutustele esitas autor Statistikaametile teabenõude (vt lisa 5). Etendusasutuste piletitele tehtavate kulutuste alla kuuluvad kulutused teatrile. Kulutused teatrile moodustavad vastavalt Statistikaameti andmetele aastatel 2000 kuni 2007 keskmiselt vaid 0,005 % SKPst. Aastal 2006 küll osakaal võrreldes eelnevate aastatega suurenes, moodustades SKPst 0,0063 %, kuid vähenes veidi aastal 2007 ja on seega siiski üsna tagasihoidlik.

Tabel 1. Elanikkonna arvestuslik kogukulu kultuurialade kohta 2000-2007 (miljonites kroonides) (koostaja autor; allikas: lisa 5)

	Vaba aeg	kasv %	Teater	kasv %	Kontsert	kasv %	SKP	kasv %
2000	193,92	9,45%	4,03	52,11%	2,88	13,19%	95490,97	13,33%
2001	212,25	5,68%	6,13	-17,13%	3,26	-7,36%	108218,3	12,15%
2002	224,31	3,13%	5,08	-2,36%	3,02	23,84%	121372,2	12,06%
2003	231,32	9,13%	4,96	54,84%	3,74	5,88%	136010,2	11,03%
2004	252,45	27,44%	7,68	11,72%	3,96	51,77%	151012,2	14,91%
2005	321,72	35,39%	8,58	50,70%	6,01	17,30%	173530,2	18,16%
2006	435,58	17,48%	12,93	14,85%	7,05	23,55%	205038,1	16,53%
2007	511,71		14,85		8,71		238928,9	

Tabelis nähtub, et elanikkonna kulutuste maht teatritele on olnud aastatel 2000 kuni 2007 väga ebahütlane, siiski aastast 2003 on see pidevalt tõusnud. Keskmiselt on nimetatud perioodil elanikkond kulutanud teatritele 8,03 miljonit, kusjuures keskmine SKP on olnud nendel aastatel 153 700,1 miljonit. Elanikkonna kulutuste kasv teatritele on olnud väga ebahütlane - kahel aastal kulutused isegi vähenesid, SKP on seejuures püsivalt suurenenud. Teatritele tehtud kulutuste hulka on arvatud lisaks etendusasutuste piletitele ka muudele

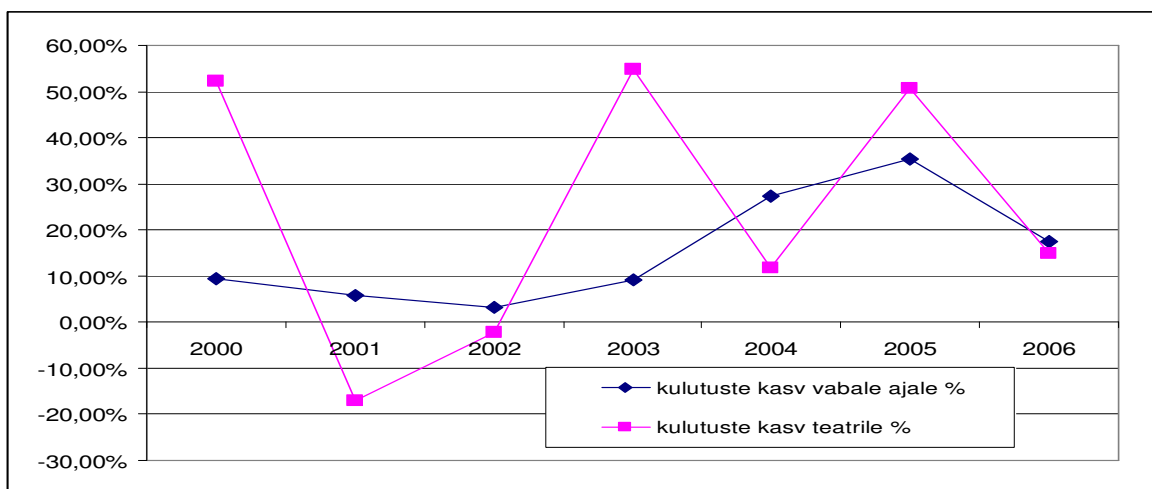
teatritele tehtud kulutused, seega moodustab käsitletav turg tegelikkuses väiksema osakaalu SKPst. Tuginedes eelnevalt toodud väidetele, mis kinnitavad etendusasutuste tagasihoidlikku osakaalu SKPs ning konkurentsituru olemust, leiab autor, et on põhjendatud etendusasutuste piletite turu analüüs osalise tasakaalu mudelis.

Joonis 5. Maksumäära erisuse kaotamise majanduslik mõju elastse nõudluse ja vähemelastse pakkumise korral etendusasutuste piletite turul (koostaja autor; allikas: James, Nobes 2004:24)

Joonisel on graafiliselt näidatud maksumäära tõstmise mõju. Varem oli tarbitav hulk q_0 hinnaga p_0 , kuid pärast uue maksumäära kehtestamist on ostetud kogus vähenenud – q_1 ja hind tõusnud – p_1 , see on tingitud pakkumise vähenemisest. Pakkumine vähenes, kuna iga hinna juures saavad etendusasutused pakkuda vähem. Varasemalt sai näiteks 200kroonise pileti eest pakkuda etendust 95 %, kuid nüüd saab sama hinna eest pakkuda etendust vaid 82 %, seega tuleb hinda tõsta. Üldjuhul tekitab kõrgem hind ebaefektiivsust, kuna maksumuudatus suunab enam tarbima vaba aega, sest vaba aeg on nüüd odavam. Autor leiab, et etendusasutuste puhul see nii ei ole.

Jooniselt 6 selgub, et kulutustel vabale ajale ja kulutustel etendusasutuste piletitele vahel ei ole seost. Olgugi, et maksu kehtestamise tõttu väheneb etendusasutuste piletite tarbimise hulk ei pruugi väheneda kulutuste hulk, mis tehakse vaba aja tarbimisel. Kuna etendusasutuste pileteid on võimalik tarbida siiski vaid vaba aja arvelt, eeldab autor, et tegu on vaba aja täiendkaubaga. Seda näitab ka lisa 5, mille kohaselt kõige suurema osakaaluga vaba aja ja kultuuri alla kvalifitseeruvad eratarbimiskulutused aastatel 2007 ja 2008 olid kulutused puhke- ja kultuuriteenustele, mille alla kuuluvad ka kulutused etendusasutuste piletitele.

Joonis 6. Elanikkonna arvestusliku kogukulu kasv teatritele ja vabale ajale perioodil 2000-2007 (koostaja autor; allikas: lisa 5)

Tabel 2. Eratarbimiskulutused (koostaja autor; allikas: lisa 5)

	I-IV 2007	Osakaal	I-IV 2008	osakaal
ERATARBIMIKULUTUSED KOKKU	128 532,7		135 973,2	
VABA AEG JA KULTUUR	11 809,9	9,19%	11 986,1	8,82%
Audiovisuaalsed, fotograafia- ja andmetötlusseadmed	2 577,7	2,01%	2 103,9	1,55%
Muud puhkuse ja kultuuriga seotud püsikaubad	50,0	0,04%	58,3	0,04%
Muud vaba aja kaubad, varustus, aiandus ja lemmikloomad	2 762,9	2,15%	2 490,1	1,83%
Puhke- ja kultuuriteenused	3 679,2	2,86%	4 465,7	3,28%
Ajalehed, raamatud ja kirjatarbed	1 726,5	1,34%	2 072,2	1,52%
Reisipaketid	1 013,6	0,79%	795,9	0,59%

Eelpooltoodu põhjal võib väita, et mida enam on elanikkonnal vaba aega, seda enam tarbitakse ka etendusasutuste pileteid. Sellisel juhul on uue käibemaksumäära kehtestamine vastavalt Corlett-Hague reeglile efektiivne. Reegel ütleb, et vaba aja täiendkaubad tuleb maksustada suhteliselt kõrge määraga, sest vaba aega ennast ei ole võimalik maksustada. (Rosen 2002:311) Uue maksumäära kehtestamine on seega suurendanud efektiivsust.

Joonisel 5 (lk 24) on autor kujutanud nõudlust üsna elastsena ja pakkumist pigem väheelastsena. Autor leiab, et pakkumine on siseriiklikult üsna väheelastne, sest enamik etendusasutustest on institutsionaalsed teatrid koos oma teatrimaja, püsiva kaadri ning aastaringse stabiilse etendustegevusega (ETA 2007:4). Seega, kui hinnad tõusevad ja nende poolt pakutava tarbitav kogus langeb, siis ei saa nad oluliselt sellele reageerida. Teisisõnu ei ole enamikul inimestel, kes etendusasutustest oma tulu saavad, tahtmist ega võimalust teistesse majanduse sektoritesse liikuda ja seega reageerivad nad hinnamuutusele vähe.

Tarbijate reageerimistundlikkus hinna muutuse suhtes aga on üsna elastne seetõttu, et tegu ei ole esmatarbekaubaga ning on selge, et kui hind tõuseb, hakatakse kaupa vähem ostma. Vastavalt Ramsay reeglile tuleb suhteliselt mitteelastsetele toodetele kehtestada kõrgemad maksumäärad (Rosen 2002:311). Antud juhul kehtestati suhteliselt väheelastsele kaubale kõrgem maksumäär. Tänu sellele kaupade vaheline moonutus väheneb, kuna kaupade vaheline maksumäär erinevus väheneb.

Vähendatud määra kaotamine võib näida negatiivne, kuna etendusasutuste piletite tarbimist võib pidada positiivse välismõju põhjustajaks. Autor leiab, et nimetatud kauba tarbimine põhjustab positiivset välismõju, kuna suurendab rahva kultuursust ja on hariv. See tähendab seda, et mida enam inividid pileteid tarbivad, seda suurem on ühiskonna heaolu, seega tuleks hoida hinda madalamal ja seda on võimalik ju saavutada vähendatud määra abil. Tegelikuses aga tekib vähendatud määraga samasugune efekt, kui valituse poolt eraldatakse pakkujale kindlasummaline toetus ehk siis doteeritakse pakkujat, tänu millele tõuseb piletite pakkumine sotsiaalselt efektiivse tasemeni (Stiglitz 1995:222-223). Eestis moodustab riiklik toetus kuni 70 % enamiku teatrite tegevustoetusest (ETA 2008:42), seega on eesmärk positiivse välismõju osas juba täidetud.

Õigluse hindamisel on oluline analüüsida, kes kannab käibemaksumäära tõstmisest tingitud maksukoormuse - tarbijad või pakkujad. Joonisel 5 on näha, et pakkumise kõver on üsna väheelastne, nõudluse kõver üsna elastne - suurem osa maksust on pakkujate kanda. Pakkuja poolt saadav hind on endiselt p_2 , kuid tarbija poolt makstav hind on nüüd p_1 , seega langeb käibemaksumäära tõstmise tõttu mõlemale maksukoormus, kuigi käibemaks on kehtestatud vaid pakkujale. Analüüsimeks seda, kes realselt kannab maksumäära tõstmisest tingitud kulu, tuleb leida maksumäär. Maksumäär näitab, milliste majapidamiste eelarvest moodustavad kõrgemast maksumäärast tingitud kulutused suurema osa.

Uuringus „Maksupoliitika mõju leibkondade maksukoormuse jaotumisele“ on uuritud leibkondade maksukoormust aastatel 2000 kuni 2012. Kui vaadelda maksukoormuse jaotumist vaid läbi tarbimise, siis ilmneb, et teatriga seotud soodustused on pigem kasulikud kõrgema sissetulekuga ($X - 0,07$) inimestele (vt tabel 3). (Vörk, Paulus, Poltimäe 2008:8, 55) Põhjus seisneb selles, et leibkonna kulutused on nimetatu osas kõige suuremad. Sellest tulenevalt on käibemaks teatripiletitele tehtavate kulutuste osa progressiivne. Sama kinnitavad Kakwami maksuprogrediivsuse indeksid. Aastal 2002 oli Kakwami indeks teatritelt ja kontsertidelt tasutud käibemaksu osas 0,18 ja ravimitelt tasutava käibemaksu osas -0,20. 2007. aastal olid näitajad vastavalt 0,15 ja -0,26. (Vörk, A jt 2008:40, 41)

Tabel 3. Käibemaksu soodustustest saadav võit detšiilide lõikes 2004-2007, osakaal tarbimiskuludest (koostaja autor; allikas: Vörk jt 2008:57)

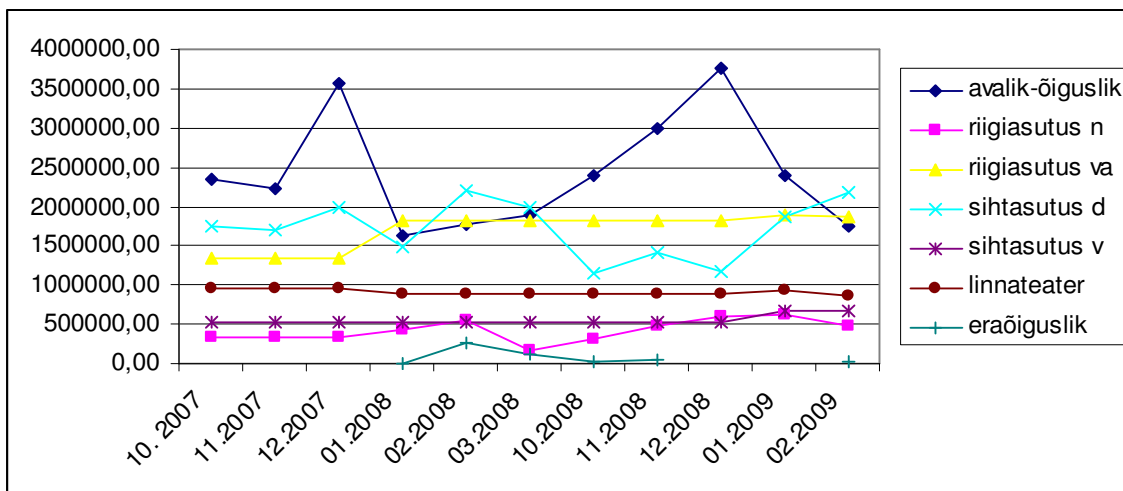
Detšiil/aasta	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX	X
2004	0,01	0,01	0,01	0,01	0,03	0,04	0,03	0,04	0,05	0,07
2005	0,01	0,02	0,01	0,02	0,03	0,05	0,05	0,07	0,05	0,06
2006	0,00	0,02	0,02	0,01	0,05	0,04	0,08	0,06	0,07	0,06
2007	0,03	0,01	0,03	0,01	0,06	0,05	0,06	0,06	0,05	0,07
keskmine	0,01	0,02	0,02	0,01	0,04	0,05	0,06	0,06	0,06	0,07

Seega käibemaksumäära kui progressiivse maksu tõstmine teatritele tehtud kulutustele tagab suurema sissetulekute ümberjaotamise, sest jätab suurema osa valitsuse kulutustest rikaste kanda ja seeläbi on valitsus vähendanud ebavõrdsuse astet. Lisaks vähendatakse ka mehaanilise eelarve kulu ehk siis lõpetatakse isikute toetamine, kes seda ei vaja ja suurendatakse seeläbi riigi eelarvet (Taxation 2008: 5). On selge, et rikkamad ei vaja odavamaid pileteid ning riigieelarve suurenenud vahendite abil on võimalik toetada kõrgkultuuri pakkuvaid etendusasutusi ja seeläbi tagada kogu riigi suurem heaolu. Võit on antud juhul suurem kui kaotus.

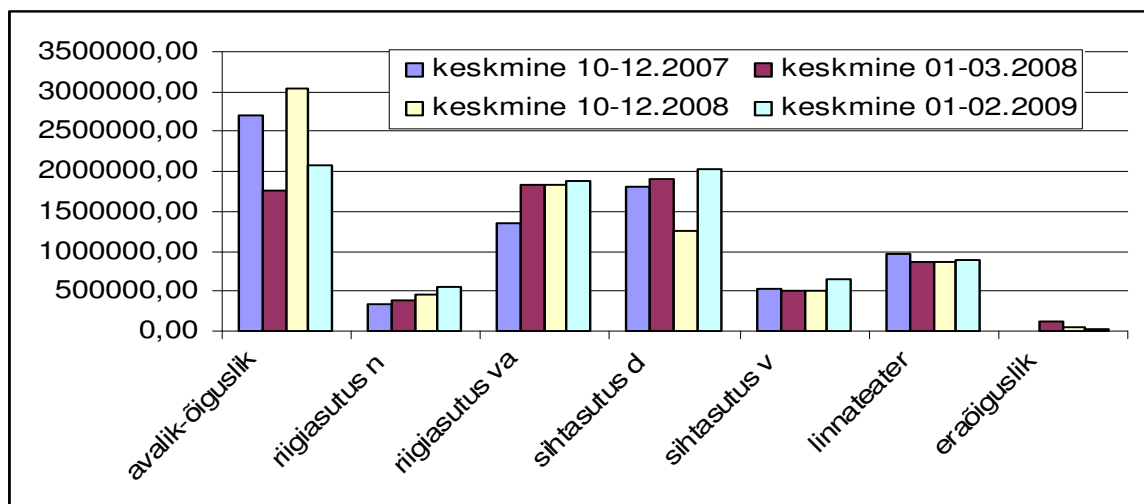
2.2. Erisuse kaotamise mõju Eesti etendusasutuste piletite turule lühiperioodil

Joonisel 7 ilmneb, et avalik-õigusliku teatri käive on I ja IV kvartali lõikes olnud väga varieeruv. Kõige kõrgemad käibed on olnud detsembrikuudes ja madalaimad jaanuarikuudes. Suurim käive oli 2008. aasta detsembrikuus, pärast mida on see langenud peaaegu 2008. aasta jaanuarikuu tasemele. Väga ebahütlane käive I ja IV kvartalis on olnud ka sihtasutusel d, mille puhul on suurimad käibed olnud just veebruarikuudes. Ülejäänud etendusasutuste käive

näib olevat I ja IV kvartali osas pigem püsiv. Selle joonise põhjal ei ilmne, et seadusemuudatus oleks kaasa toonud olulisi muutusi etendusasutuste käibes. Saamaks parema ülevaate leiab autor kvartalite keskmise käibe etendusasutuste kohta (vt joonis 8).

Joonis 7. Etendusasutuste käibe 2007, 2008 IV kvartal; 2008 I kvartal; jaanuar kuni veebruar 2009 (koostaja autor; allikas: küsimustiku vastused, ETA 2007, 2008)

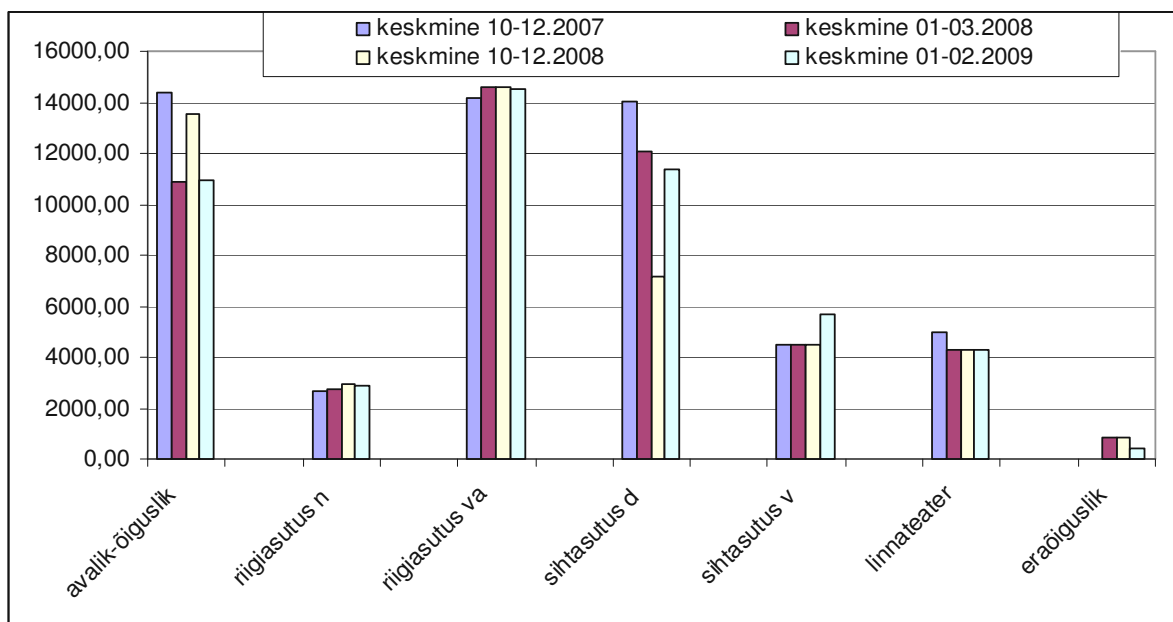

Joonis 8. Etendusasutuste käibe keskmise 2007, 2008 IV kvartal, 2008 I kvartal, jaanuar kuni veebruar 2009 (koostaja autor; allikas: küsimustiku vastused, ETA 2007, 2008)

Võrreldes 2007. ja 2008. aasta IV kvartali käivet (vt joonis 8) ilmneb, et keskmise käibe osas toimus kasv avalik-õiguslikul (12,44%) ja riigiasutustel (41,92% ja 35,37%), kuid kahanes üsna suurelt sihtasutusel d (31,1%), linnateatril (9,19%) ja vähesel määral sihtasutusel v (0,94%). Eraõiguslikul etendusasutusel 2007. aasta IV kvartalis käive etendustegevusest

puudus. 2008. aasta I kvartali ja 2009. aasta jaanuari ja veebruari kuu võrdlemisel selgub, et kõikidel etendusasetustel on toimunud 2009. aastal käibe kasv (va eraõiguslik etendusasetus, mille käibe langes 78,59%). Suurim käibe tõus oli riigiasutusel n (45,21%) ja sihtasutusel v (28,48%). Keskpärase kasv oli avalik-õiguslikul (17,84%), kuid teistel jäi kasv üsna tagasihoidlikuks – sihtasutus d 6,42%, riigiasutus va 3,18%, linnateater 1,84%.

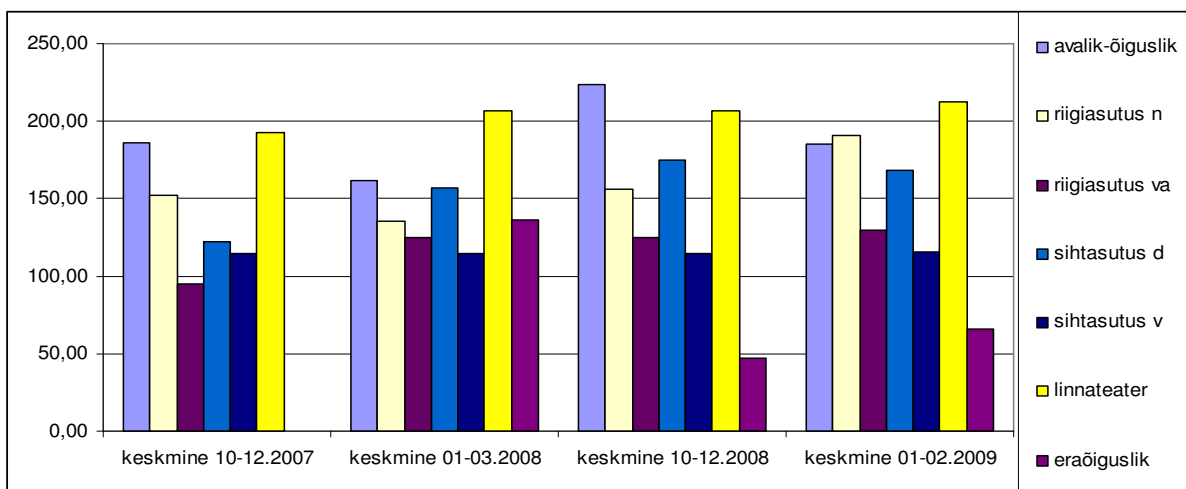
Külastajate arvu poolest erinevad etendusasetused üksteisest oluliselt (vt joonis 9). Võrreldes 2007. ja 2008. aasta IV kvartali keskmist külastajate arvu, ilmneb, et suurel määral vähenes sihtasutuse d külastajate arv (49,33%). Lisaks vähenes veel ka linnateatri (15,09%), avalik-õigusliku (5,91%) ja tagasihoidlikult ka sihtasutuse v (0,64%) etenduste külastajate arv. Seejuures aga suurenes riigiasutuse n (9,03%) ja va (2,63%) külastatavus. 2008. aasta I kvartali ja 2009. aasta jaanuari ja veebruari kuu võrdlemisel selgub, et uuel aastal on kasvanud oluliselt sihtasutuse v külastatavus (27,14%). Samuti toimus sama näitaja osas kasv riigiasutusel n (6,48%) ning üsna vähesel määral ka avalik-õiguslikul (0,36%) ja linnateatril (0,3%). Külastatavus on langenud sihtasutusel d (5,91%) ja eraõiguslikul etendusasetusel (49,6%).

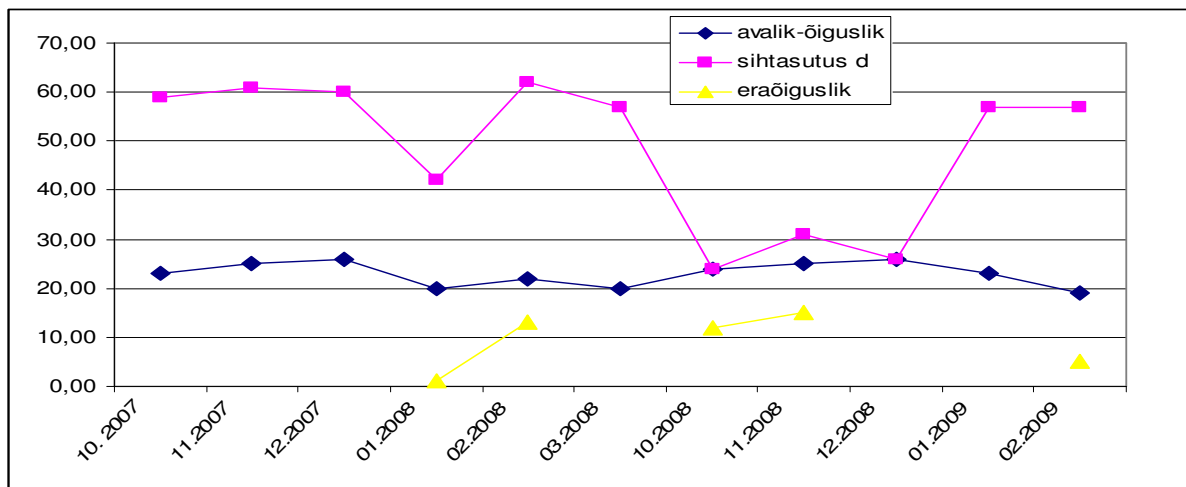
Joonis 9. Etendusasetuste keskmine külastajate arv 2007, 2008 IV kvartal, 2008 I kvartal, jaanuar kuni veebruar 2009 (koostaja autor; allikas: küsimustiku vastused, ETA 2007, 2008)

Joonisel 10 on näidatud keskmise piletihinna muutust analüüsitavael perioodidel. Võrreldes 2007. ja 2008. aasta IV kvartalit, selgub, et ainsana on keskmine piletihind langenud

sihtasutusel v, kuid seda vaid 0,3 % võrra ning 2009. aastal tõusis keskmine piletihind 1,06%. 2008. aasta I kvartalil ja 2009. aasta jaanuari ning veebruari võrdlemisel selgus, et ainsana on vähenenud keskmine piletihind eraõiguslikul etendusasutusel ja seda lausa 51,75 %. Avalik-õiguslikul etendusasutusel suurenes 2008. aasta IV kvartalis keskmine hind 20,07 %, 2009. aasta alguses 14,67 %, riigiasutusel n 2,63% ja 41,48%, riigiasutusel va 31,9% ja 3,69%, sihtasutusel d 43,16% ja 7,67% ning linnateatril 6,94% ja 2,92%.

Joonis 10. Etendusasutuste keskmine piletihind 2007, 2008 IV kvartal, 2008 I kvartal, jaanuar kuni veebruar 2009 (koostaja autor; allikas: küsimustiku vastused, ETA 2007, 2008)

Joonis 11. Pakutatavate etenduste arv 2007, 2008 IV kvartal, 2008 I kvartal, jaanuar kuni veebruar 2009 (koostaja autor; allikas: küsimustiku vastused, ETA 2007, 2008)

Joonisel 11 ilmneb, et sihtasutuse d poolt pakutatavate etenduste arv varieerub üsna oluliselt. 2007. aasta IV kvartalis anti võrreldes 2008. aasta sama perioodiga keskmiselt 33 etendust

enam. Võrreldes 2008. ja 2009. aasta algust võib aga öelda, et erinevus on tunduvalt väiksem – 2009. aastal anti keskmiselt kolm etendust rohkem. Aastate madalaim pakkumise periood oligi 2008. aasta IV kvartal. Vastavalt nimetatud etendusasutuse poolt esitatud küsimustiku vastustele, võis põhjus seisneda osaliselt selles, et etendusasutuse teatrimaja oli remondis ning etendamiseks kasutati asenduspindu.

Avalik-õigusliku etendusasutuse poolt pakutavate etenduste hulk on aga tunduvalt ühtlasem – nii IV kui ja I kvartalite osas oli pakutavate etenduste keskmine näitaja sama. Väga ebaühtlane on eraõigusliku etendusasutuse poolt pakutav – põhjus seisneb selles, et tegu on väiketeatriga, milles järjepidevat etendustegevust ei toimugi. Nimetatud põhjusel ei võta autor järgnevate üldistuste tegemisel eraõigusliku etendusasutuse näitajaid arvesse, kuna need olid kõigis analüüsitavales aspektides liigselt erinevad võrreldes teiste etendusasutuste keskmiste näitajatega. Mistõttu oleks järgnevas analüüsis tekkinud liigne keskmiste näitajate moonutus. Joonise 11 põhjal võib järeldada, et etendusasutuste pakkumine on suhteliselt jäik – kõik eelnevad analüüsitud muudatused ei ole etendusasutuste pakkumist vähendanud.

Vähendatud käibemaksumäära kaotamisega on käitunud vastavalt vertikaalsele õiglusele, mille kohaselt tuleb maksukoormus jagada inimeste vahel tulenevalt nende võimest maksta. Etendusasutuste pileteid tarbivad enam suurema sissetulekuga inimesed (nad on paremas olukorras, kuna neil on suurem sissetulek), seega kannavad suurema osa tekkivast lisamaksukoormusest just nemad. Maksumuudatus on kooskõlas ka horisontaalse õigluse printsiibiga, mille kohaselt tuleb eelistuste alusel ühte gruppi kuuluvaid inimesi maksustada sarnaselt.

Varasemalt tekitas meie maksusüsteem kahe erineva etendusasutuse külastaja vahel ebavõrdsuse - asutused võisid pakkuda sisuliselt sama kultuurset etendust (nt kammerkontsert ja operett), kuid ühe etendusasutuse (kellel ei olnud vähendatud määra rakendamise õigust) pileti eest pidi maksumaksja enam maksu tasuma. Nüüd ei ole eelistused enam eri kohtlemise aluseks. Lisaks ei ole etendusasutuste piletite turu puhul tegu majandussektoriga, mis hõivaks suuremal määral madala kvalifikatsiooniga töötajaid ja pakutav toodang ei ole rohkem eelistatud madala sissetulekuga kodumajapidamiste poolt, seega on vähendatud määra kaotamine igati põhjendatud.

Vähendatud määra kaotamisega on muudetud käibemaksu administreerimine Eesti riigis lihtsamaks ja odavamaks. Enam ei ole vaja määratleda etendusasutusi, kellel on õigus

vähendatud määra kehtestada – tagatud on pakkujate võrdsus. Vähendatud määra kaotamisega on tagatud ka maksudest kõrvalehiilimise piiramine, kuna nüüd peab kõigi etenduste pealt tasuma käibemaksu 18 %. Tõenäoliselt vähenevad ka maksunõustamise kulud. Tänu erisuse kaotamisele suurenevad riigieelarve tulud, mille abil on võimalik toetada kõrgkultuuri.

Lisaks on erisuse kaotamine nii efektiivne kui ka õiglane. Vähendatud määra kaotamine piletitele ei põhjusta moonutusi ega ka heaolukadu, kuna etendusasutuste piletid on vaba aja täiendkaup. Määra kaotamine ei vähenda positiivset välismõju, kuna see on juba tagatud sihtotstarbeliste toetustega. Kuna suurema sissetulekuga leibkonnad tarbivad enam etendusasutuste poolt pakutavat, jääb suurem osa maksukoormusest nende kanda: väheneb ebavõrdsus, maksab see, kellel on suurem võime maksta. Lisaks ei ole eelistused enam eri maksukoormuse aluseks. Kuigi ka vähendatud määra kaotamine tekitab heaolukadu, on vähendatud määrast tekkiv heaolukadu suurem.

Lõputöö hüpotees on, et vähendatud käibemaksumäära kaotamine Eestis etendusasutuste piletitele on niinimetatud Pareto täiendus ehk otsus on ühiskonna seisukohalt optimaalne. Etendusasutustele rakendatava vähendatud määra sätte kaotamine Eesti maksusüsteemist on efektiivne, kuna uus määr ei mõjuta suhtelisi hindasid. Seetõttu ei teki moonutusi toodete tarbimisel ja tekib võrreldes varasemaga väiksem heaolukadu. Lisaks tagab uue määra rakendamine ka väiksemad administreerimiskulud.

Erisuse kaotamine suurendab nii horisontaalset õiglust (nüüdsest kannavad suuremat maksukoormust need, kellel on selleks suuremad võimalused) kui ka vertikaalset õiglust (teatri külastajaid ei kohelda nüüdsest enam tulenevalt eelistustest erinevalt). Seega võib öelda, et Eesti Vabariigi valitsus on käitunud õigesti – maksumuudatusega on loodud nii majanduslikku kasu kui ka vähendatud ebavõrdsust. Hüpotees on tõestatud.

Kokkuvõtvalt kasvas 2008. aasta viimases kvartalis võrreldes 2007. aasta viimase kvartaliga etendusasutuste keskmine piletite käive 8,08 %. Seejuures aga oli külastajate arv keskmiselt vähenenud 9,9 % ja keskmine piletihind kasvanud 17,4 %. Huvitav on fakt, et piletihind niivõrd suurel määral kasvas. Tarbijahinnaindeksi (THI) muutus 2008. aasta IV kvartalis võrreldes 2007.a IV kvartaliga oli 7,2% (THI... 12.03.2009). Jagades etendusasutuste IV kvartali keskmised piletihinnad THIga, saame keskmiseks piletihinnaks 155,61 krooni. 2007. aasta IV kvartalis oli etendusasutuste keskmine piletihind 143,90 krooni, seega etendusasutuste piletite hinnatõus oli võrreldes üldise hinnatasemega 8,1%.

Autor leiab, et üheks põhjuseks, miks etendusasutuste piletite hind nimetatud perioodil võrreldes üldise hinnatasemega niivõrd palju tõusis, võisid olla teatamismõjud. Kuna etendusasutused teadsid, et peavad hakkama maksma etendustelt suuremat käibemaksu, tõstsid osa etendusasutusi hinda juba maksumuudatusele eelneval aastal. Seeläbi tagati suurem tulu juhaks, kui uus aasta tõepoolest tarbijate hulka vähendab või kui kogu maksukoormust uuest käibemaksumäärast ei ole võimalik tarbija kanda lükata.

Kindlasti tekkisid teatamismõjud ka tarbijale, kes uskudes, et järgmisest aastast tõuseb käibemaksumäär ja tuleb hakata maksma kõrgemat hinda piletite eest, ostis ka suurema hulga pileteid sealhulgas eelmüügist uue aasta etendustele. See, et külastajate arv vähenes, tõestab tarbimise elastsust etendusasutuste poolt pakutava kauba suhtes. See tähendab, et keskmise hinna kasvades vähenes koheselt ka tarbijate nõudlus kauba järele. Siiski näib, et teavitamismõjud olid elastsuse mõjudest tugevamad.

Kui võrrelda 2008. ja 2009. aasta algust, siis ilmneb, et kasvasid nii käive 17,16 % kui ka keskmine piletihind 11,9 %, seejuures külastajate arv vähenes 3,5 %. THI muutus 2009. aasta veebruaris võrreldes 2008. aasta jaanuariga on 3,7 % (THI... 12.03.2009). Jagades etendusasutuste keskmised piletihinnad THIga, saame 2009. aasta jaanuari ja veebruari keskmiseks piletihinnaks 161,18 krooni. 2008. aasta I kvartalis oli see 166,82 krooni, seega võttes arvesse üldist hinnatõusu on keskmine piletihind vähenenud 3,4%.

Kokkuvõtvalt võib järeldada, et maksumuudatus ei toonud kaasa keskmise piletihinna kallinemist, seejuures aga etendusasutuste käive suurenes. Seega vastupidiselt kardetule ei halvenenud maksumaksja olukord seoses maksumuudatusega. Keskmise hinna jäämine samale tasemele tõestab, et hinna määrab ikkagi nõudluse ja pakkumise vahekord ning eelnev vähendatud määra rakendamine käsitletavale turule ei olnud põhjendatud, kuna ei taganud tarbija jaoks odavamalt hinda. Käibe suurenemine tähendab Eesti riigi jaoks suuremaid maksutululusid ning võimalust toetada enam kõrgkultuuri pakkuvaid etendusasutusi. Analüüs näitab, et erisuse kaotamine on positiivne ja põhjendatud – lõputöö eesmärk on täidetud.

KOKKUVÕTE

Viimase seitsme aastaga on kaotatud käibemaksuseadusest üle poole erisustest. 2009. aastast kehtima hakanud käibemaksuseaduse redaktsioon kaotas vähendatud määra rakendamise õiguse etendusasutuste piletitele. Maksumuudatus tekitas meedias palju poleemikat ning ühiskonnas negatiivset vastukaja. Autor leiab, et valitsus oleks võinud maksumuudatuse positiivseid külgi paremini põhjendada. Lõputöö eesmärk oli analüüsida etendusasutuste piletitele kehtestatud vähendatud maksumäära kaotamise positiivsust ja põhjendatust. Töö hüpoteesiks oli püstitatud väide, et vähendatud käibemaksumäära kaotamine Eestis etendusasutuste piletitele on niinimetatud Pareto täiendus ehk otsus on ühiskonna seisukohalt optimaalne

Eesmärgi saavutamiseks ja hüpoteesi tõestamiseks autor analüüsis vähendatud maksumäära kaotamise efektiivsust ja õiglust toetudes maksustamisökonomika teooriatele, andis ülevaate vähendatud määrade rakendatavusest Eestis ja Euroopa Liidus, analüüsis etendusasutuste piletitele kehtestatud vähendatud määra kaotamise majanduslikku mõju kaugperioodil ning kvantitatiivse uuringu põhjal lühiperioodil.

Vastavalt optimaalse maksu teooriale on efektiivsem ühtse määraga maksusüsteem, sest see ei mõjuta suhtelisi hindasid, tekitab väiksemaid moonutusi eri toodete tarbimisel ja põhjustab väiksema heaolukao. Ka vastavalt ühiskondlikule arvamusele on efektiivsem ühtse määraga maksusüsteem, sest maksustamise erisused toodetele tekitavad erinevaid probleeme ja ebaõigluse küsimusi. Ühtse määraga maksustamisel on madalamad rakendamise, seire ja kuuletumise kulud. Samuti ei saa väita, et vähendatud määra kaotamisest väheneks etendusasutuste poolt pakutav positiivne välismõju, kuna see on tagatud riigi poolsete sihtotstarbeliste toetuste näol.

On selge, et alati on maksusüsteem kellegi suhtes ebaõiglane Ainus, mida valitsus teha saab, on rakendada süsteemi, mis on võimalikest õiglasem. Õiglasem on ühtse määraga käibemaksusüsteem nii horisontaalse kui ka vertikaalse õigluse printsiibist lähtudes. Põhjus seisneb selles, et inimesed, kellel on võimalus enam tarbida, tarbivad enam ka etendusasutuste pileteid ja kannavad seeläbi suurema maksukoormuse ning enam ei sõltu tarbija maksustamine etendusasutuste poolt pakutava osas eelistustest.

Euroopa riikides on vähendatud määrade rakendamine väga erinev. Kuna vähendatud määrade rakendamise põhiküsimused, kas selline teguviis loob ka majanduslikku kasu ja vähendab ebavõrdsust, on suuresti seotud väärtushinnangutega, siis on ka lähenemine sellele riigiti väga erinev. On riike, kus vähendatud määrade rakendamine on väga populaarne, kuid on ka riike, kus erisusi on kohaldatud vaid väga minimaalselt, olgugi, et Euroopa õigus seda soosib. Keskmise vähenduste kohaldamise arv ELis on 9,8. Nelja erisusega on Eesti ELis 20. kohal, kuid seejuures on rakendatud vähendusi nendele kauba- ja teenuseliikidele, millele vähendatud määrade rakendamine on ELis kõige levinum.

Vastavalt uuringule ei toonud maksumuudatus lühiajaliselt kaasa keskmise piletihinna kallinemist, seejuures aga etendusasutuste käive suurenes. Seega vastupidiselt maksumaksjate poolt kardetule ei halvenenud nende olukord seoses maksumuudatusega. Keskmise hinna jäämine samale tasemele tõestab, et hinna määrab ikkagi nõudluse ja pakkumise vahekord ning et eelnev vähendatud määrade rakendamine käsitletavale turule ei olnud põhjendatav, kuna ei taganud tarbija jaoks odavamaid hindu.

Autor usub, et ka edaspidi teatri piletid oluliselt ei kalline, kuna pakkumine on üsna jäik, kuid nõudlus elastne ja seega väheneb tarbimine hinnatõusu järel kohe. Seda aga ei saa endale püsiva kollektiiviga ja kuludega teatrid lubada. Käibe suurenemine tähendab Eesti riigi jaoks suuremaid maksutuluseid ning seega võimalust toetada enam kõrgkultuuri pakkuvaid etendusi. Analüüs näitab, et erisuse kaotamine on positiivne ja põhjendatud – lõputöö eesmärk on täidetud.

Etendusasutustele rakendatava vähendatud määrade sätete kaotamine Eesti maksusüsteemist on efektiivne, kuna uus määr ei mõjuta suhtelisi hindasid, mistõttu ei teki moonutusi toodete tarbimisel ja tekitab seega võrreldes varasemaga väiksem heaolukadu, lisaks vähenevad administreerimiskulud ja suurenevad riigi sissetulekud. Erisuse kaotamine suurendab nii horisontaalset kui ka vertikaalset õiglust. Nüüdsest peavad suurema sissetulekuga leibkonnad maksma suurema osa oma sissetulekust etendusasutuste piletite käibemaksu näol ja seeläbi on nende maksukoormus Eesti riigi ees suurem ning iga teatri küllastaja maksab oma etenduse pealt ühtmoodi maksu. Seega võib öelda, et Eesti Vabariigi valitus on käitunud õigesti – maksumuudatusega on loodud nii majanduslikku kasu kui ka vähendatud ebavõrdsust. Hüpotees on tõestatud.

SUMMARY

Diploma thesis is written on a subject „Economic effect of abolition of reduced VAT rate from the example of the performing arts institutions“. Thesis is written in Estonian and consists of 46 pages (including 8 pages of appendixes). Author has used 21 referred sources.

According to the new reduction which was applied from January 2009 to the value added tax law the reduced value added tax rate for the performing arts institutions was abolished by turning VAT from 5 per cent to 18 per cent. The theme of the thesis benefits the time as the reduction affects significantly economy and welfare. According to the authors information there has not been any other research carried out on afore named theme.

The aim of the thesis is to analyze weather the reduction is positive and reasoned. To achieve the aim author:

- 1) analyzes the efficiency and equity by taking into consideration the theories of economy of the abolition of reduced VAT rate;
- 2) gives an overview of the application of reduced VAT rates by the member states of the European Union and gives a more specific review of the application of reduced VAT rates in Estonia;
- 3) analyzes the economic effects of the abolition of reduced VAT rate from the example of the performing arts institutions on a long period;
- 4) carries out a quantitative research to evaluate the real effects of the abolition to the performing arts institutions that has already taken place on a short period of time.

The hypothesis is that the abolition of reduced VAT rate is Pareto efficient, in other words optimal for the society.

Author came into conclusion that by abolishing reduced VAT rate which was imposed on tickets offered by the performing arts institutions the Government increased economical profit and decreased inequity so we may say that the abolition was both positive and reasoned. The aim of the thesis was achieved and the hypothesis was proven.

VIIDATUD ALLIKATE LOETELU

Eesti Teatri Agentuur. 2007. Eesti teatristatistika 2006. Tallinn: Eesti Teatri Agentuur.

Eesti Teatri Agentuur. 2008. Eesti teatristatistika 2007. Tallinn: Eesti Teatri Agentuur.

European Commission Taxation and Customs Union 2009. VAT Rates Applied in the Member States of the European Community.

http://ec.europa.eu/taxation_customs/resources/documents/taxation/vat/how_vat_works/rates/vat_rates_en.pdf 12.02.2009.

European Commission Taxation and customs union. 2008 Taxation papers. Study on reduced VAT applied to goods and services in the Member States of the European Union. Luxembourg: Office for Official Publications of the European Communities.

Etendusasetuse seadus. 11.06.2003. RT I, 09.07.2003, 51, 353.

James, S, Nobes, C. 2004. The Economics on Taxation. Harlow: Pearson Education.

Käibemaksuseadus. 10.12.2003. RT I 2003, 82, 554.

Käibemaksuseadus. 10.12. 2003. RT I 2003, 82, 554; RT I 2008, 58, 329.

Lehis, L. 2004. Maksuõigus. Tallinn: Juura.

Nõukogu direktiiv 2006/112/EÜ, 28. november 2006, mis käsitleb ühist käibemaksusüsteemi.

Nõukogu kuues direktiiv 77/388/EMÜ 17. maist 1977 käibemaksuga seotud liikmesriikide õigusaktide ühtlustamise kohta – ühine käibemaksusüsteem: ühtne maksubaas.

Pulk, S. 2001. Käibemaksu põhimõtted Eestis ja Euroopa Liidus. Pärnu: Juura, 47.

Rahandusministeerium. Kultuuri- ja rahandusminister jõudsid kokkuleppele kontserdipiletite maksustamise küsimuses 06.03.2001.

<http://www.fin.ee/index.php?id=2298> 01.02.2009.

Rosen, H. S. 2002. Public Finance. New York: McGraw-Hill/Irwin.

Statistikaamet. THI.

<http://www.stat.ee/thikalkulaator> 12.03.2009.

Stiglitz, J. E. 1995. Ühiskondliku sektori ökonomika. Tallinn: Eesti Haldusjuhtimise Instituut.

Zieger, P. 2005. Käibemaks ja selle rakendamise praktilisi probleeme. [Doktoriväitekirj] Tartu: Eesti Põllumajandusülikooli Majandus- ja Sotsiaalinstituut.

Tallinna Halduskohtu taotlus tunnistada käibemaksuseaduse § 15 lg 2 p-s 6 sisalduv tingimus põhiseadusega vastuolus olevaks (3-4-1-12-07 - RT III 2007, 32, 259).

Tammert, P. 2005. Maksundus. Tallinn: OÜ Aimwell.

Terra, B.J.M, Wattel, P.J. 2006. Euroopa maksuõigus. Tallinn: Sisekaitseakadeemia.

Võrk, A., Paulus, A., Poltimäe, H. 2008. Maksupoliitika mõju leibkondade maksukoormuse jaotumisele. Tallinn: Poliitikauuringute Keskus PRAXIS.

LISAD

Lisa 1. Käibemaksumäärad Euroopa Liidu riikides

	Riik	Vähendatud määr	Tavamäär
AT	Austria	10	20
BE	Belgia	6/ 12	21
BG	Bulgaaria	7	20
EE	Eesti	9	18
ES	Hispaania	7	16
IE	Iirimaa	13,5	21,5
IT	Itaalia	10	20
EL	Kreeka	9	19
CY	Küpros	5/ 8	15
LT	Leedu	5/ 9	19
LU	Luksemburg	6/ 12	15
LV	Läti	10	21
NL	Madalmaad	6	19
MT	Malta	5	18
PL	Poola	7	22
PT	Portugal	5/ 12	20
FR	Prantsusmaa	5,5	19,6
SE	Rootsi	6/ 12	25
RO	Rumeenia	9	19
DE	Saksamaa	7	19
SK	Slovakkia	10	19
SI	Sloveenia	8,5	20
FI	Soome	8/ 17	22
DK	Taani	-	25
CZ	Tšehhi Vabariik	9	19
HU	Ungari	5	20
UK	Ühendkuningriik	5	15

Lisa 2. Nõukogu direktiivi 2006/112/EÜ III lisa

- 1) Toiduained (sealhulgas joogid, kuid välja arvatud alkohoolsed joogid), sööt; elusloomad, seemned, taimed ja tavapäraselt toiduainete valmistamisel kasutatavad koostisained; tavapäraselt toiduainete täiendamiseks või asendamiseks kasutatavad tooted;
- 2) veevarustus;
- 3) farmaatsiatooted, mida tavapäraselt kasutatakse tervishoiuks, haiguste ärahoidmiseks ning inimeste ja loomade raviks, kaasa arvatud rasestumisvastased vahendid ja naiste hügieenitooted;
- 4) meditsiiniseadmed, abivahendid ja muud selliste tarvikud, mida tavapäraselt kasutatakse puuete leevendamiseks või ravimiseks ja mis on mõeldud puuetega inimeste isiklikuks tarbeks, kaasa arvatud selliste kaupade parandamine, ning ka autode lasteistmete tarne;
- 5) reisijate ja nende pagasi vedu;
- 6) raamatute (kaasa arvatud väiketrükised, teabevoldikud ja muud samalaadsed trükised, lastele mõeldud pildi-, joonistus- ja värvimisraamatud, trükitud või käsikirjalised noodid, maa- ja merekaardid ja muud samalaadsed kaardid), ajalehtede ja muude perioodikaväljaannete, välja arvatud täielikult või peamiselt reklaamiks mõeldud trükiste tarne, sealhulgas raamatukogudest laenuks andmine;
- 7) etenduste, teatri-, tsirkuse-, laada-, lõbustuspargi-, kontserdi-, muuseumi-, loomaia-, kino-, näituse- ja muude samalaadsete kultuurisündmuste ja -rajatiste piletid;
- 8) raadio- ja televisioonisaadete vastuvõtmine;
- 9) kirjanike, heliloojate ja esitajate teenused ja neile makstavad autoritasud;
- 10) sotsiaalpoliitika raames pakutavate eluasemete võõrandamine, ehitamine, parandamine ja ümberehitamine;

- 11) tavapäraselt põllumajanduslikus tootmises kasutatavate kaupade tarned ja teenuste osutamine, välja arvatud kapitalikaubad, milleks on näiteks masinad või ehitised;
- 12) hotellide ja muude samalaadsete ettevõtete pakutav majutus, sealhulgas puhkuseks pakutav majutus ning laagriplatside ja haagissuvilate parkimiskohtade üürile andmine;
- 13) spordiürituste piletid;
- 14) spordirajatiste kasutamine;
- 15) selliste organisatsioonide kaubatarned ja teenuste osutamine, keda liikmesriigid tunnustavad heategevuslikena ja kes tegelevad hoolekande ja sotsiaalkindlustusega, kui need tehingud ei ole artiklite 132, 135 ja 136 alusel maksust vabastatud;
- 16) matusekorraldajate ja krematooriumide teenused ning nendega seotud kaupade tarne;
- 17) ravi- ja hambaraviteenused, samuti kuurortravi, kui sellised teenused ei ole artikli 132 lõike 1 punktide b–e alusel maksust vabastatud;
- 18) teenused, mida osutatakse seoses tänavapuhastuse, prügi ja jäätmete kogumise ja töötlemisega, välja arvatud sellised teenused, mida osutavad artiklis 13 nimetatud organisatsioonid.

Lisa 3. Vastus kultuuriministeeriumile esitatud päringule

Kultuuriministeeriumi hallatavad etendusasutused:

riigiasutus	4 tk:	Teater Vanemuine Pärnu Teater Endla Eesti Riiklik Nukuteater Teater Vanalinnastudio (Teater NO99)
riigi asutatud sihtasutus:	4 tk:	SA Eesti Draamateater SA Vene Teater SA Rakvere Teatrimaja SA Teater Ugala
avalik-õigusliku asutus:	1 tk:	Rahvusoper Estonia
kohaliku omavalitsuse asutus:	3 tk:	Tallinna Linnateater Kuressaare Linnateater Võru Linnateater
mittetulunduslik eraõiguslik väiketeater:	9 tk:	MTÜ Von Krahli Teater SA Theatrum MTÜ VAT Teater MTÜ Studioteater Ilmarine OÜ Vana Baskini Teater MTÜ Teater Tuuleveski MTÜ Ühendus R.A.A.A.M. SA Lootsi Koda MTÜ Tartu Suveteatri Selts;
tantsuagentuur:	2 tk:	MTÜ Teine Tants MTÜ Sõltumatu Tantsu Ühendus

Tõnu Lensment
Kultuuriministeeriumi nõunik
Tel: 5182257; 6282239
e-post: Tonu.Lensment@kul.ee

Lisa 4. Küsimustik etendusasutustele

Tere!

Mina olen Krista Liimal Sisekaitseakadeemia III kursuse tudeng. Kirjutan hetkel oma lõputööd teemal “Vähendatud käibemaksumäära kaotamise majanduslik mõju”. Oleksin väga tänulik, kui saaksite vastata allpoololevatele küsimustele. Vastuseid kasutab autor analüüsimaks vähendatud käibemaksumäära kaotamise reaalsel mõju kultuuriürituste pakkujale. Saadud andmeid kasutatakse üldiste järelduste tegemiseks seejuures konkreetsetele asutustele viitamata.

Milline oli teie asutuse piletite müügist saadav käive?

- 2007. a oktoober
- 2007. a november
- 2007. a detsember
- 2008. a jaanuar
- 2008. a veebruar
- 2008. a märts
- 2008. a oktoober
- 2008. a november
- 2008. a detsember
- 2009. a jaanuar
- 2009. a veebruar

Kui suur oli müüdnud piletite arv teie asutuses antud perioodil?

- 2007. a oktoober
- 2007. a november
- 2007. a detsember
- 2008. a jaanuar
- 2008. a veebruar
- 2008. a märts
- 2008. a oktoober
- 2008. a november
- 2008. a detsember
- 2009. a jaanuar
- 2009. a veebruar

Kui suur oli keskmine piletihind antud perioodil?

- 2007. a oktoober
- 2007. a november
- 2007. a detsember
- 2008. a jaanuar
- 2008. a veebruar
- 2008. a märts

- 2008. a oktoober
- 2008. a november
- 2008. a detsember
- 2009. a jaanuar
- 2009. a veebruar

Kui suur oli pakutavate etenduste arv?

- 2007. a oktoober
- 2007. a november
- 2007. a detsember
- 2008. a jaanuar
- 2008. a veebruar
- 2008. a märts
- 2008. a oktoober
- 2008. a november
- 2008. a detsember
- 2009. a jaanuar
- 2009. a veebruar

Kui palju paiskasite müüki etenduste pileteid?

- 2007. a oktoober
- 2007. a november
- 2007. a detsember
- 2008. a jaanuar
- 2008. a veebruar
- 2008. a märts
- 2008. a oktoober
- 2008. a november
- 2008. a detsember
- 2009. a jaanuar
- 2009. a veebruar

Kas saalide kasutamisel oli perioodil mingisuguseid muutusi? (remont, väiksema saali kasutus vms)

Kas leiate, et seadusemuudatus on positiivne/ negatiivne/ ei oma teile kui pakkujale olulist mõju?

Lisa 5. Vastus Statistikaametile esitatud teabenõudele

Liik: Teabenõue ja tellimustöö

Suund: sissetulev

Juurdepääsupiirang: Avalik

Registreerimise kpv: 17.03.2009

Indeks: 1.5-1.1/506

Kellelt: Krista Liimal

Kellele: Aime Lauk (Vanemkonsultant)

Osakond: Teabe haldamine ja avalikustamine.

Tähtaeg: Vastamise kpv: 18.03.2009

Kodumajapidamiste individuaalne lõpptarbimine (kulutused jooksevhinnas, miljonit krooni)

	I q 2007	II q 2007	III q 2007	IV q 2007	I-IV q 2007	I q 2008	II q 2008	III q 2008	IV q 2008	I-IV q 2008
ERATARBIMIS- KULUTUSED KOKKU	30298,6	31906,0	31765,8	34562,3	128532,7	33402,2	34912,6	34133,6	33524,8	135973,2
VABA AEG JA KULTUUR	3 178,1	2 949,3	2 582,5	3 100,0	11 809,9	2 905,0	3 125,3	3 183,2	2 772,6	11 986,1
Audiovisuaalsed, fotograafia- ja andmetöötlusseadmed	628,2	730,4	512,8	706,3	2 577,7	748,0	498,5	381,5	475,9	628,2
Muud puhkuse ja kultuuriga seotud püsikaubad	21,1	7,0	6,1	15,8	50,0	23,0	16,6	5,3	13,5	58,3
Muud vaba aja kaubad, varustus, aiandus ja lemmikloomad	660,2	759,2	599,8	743,6	2 762,9	441,8	720,7	620,4	707,2	660,2
Puhke- ja kultuuriteenused	1 228,5	898,6	691,9	860,2	3 679,2	1 074,6	1 222,7	1 344,2	824,1	4 465,7
Ajalehed, raamatud ja kirjatarbed	403,7	349,7	495,4	477,7	1 726,5	390,7	477,6	648,6	555,3	403,7
Reisipaketid	236,4	204,4	276,3	296,5	1 013,6	226,9	189,2	183,2	196,7	795,9
SISEMAJANDUSE NÕUDLUS	60145,6	66830,6	66287,9	70224,5	263488,6	64662,4	70033,4	64520,5	64248,9	263465,2
SKP TURUHINDADES	54439,6	59683,2	60801,2	64004,9	238928,9	59100,2	64952,0	63123,4	60973,4	248149,0

Elanikkonna arvestuslike kultuurikulutuste ja SKP suhe 2000 – 2007

Elanikkonna arvestuslik kogukulu kultuurialade kohta 2000 – 2007 (miljonites kroonides)

	Vaba aeg	Ajakirjandus ja raamatud	Kultuuriteenused	Kino	Teater	Kontsert	Muuseumid, näitused jms
2000	193,92	29,58	35,2	2,29	4,03	2,88	1,14
2001	212,25	28,78	38,19	2,76	6,13	3,26	0,62
2002	224,31	28,4	43,15	3,78	5,08	3,02	0,73
2003	231,32	35,19	40,57	2,76	4,96	3,74	0,67
2004	252,45	35,76	44,75	1,99	7,68	3,96	0,34
2005	321,72	38,9	53,58	2,71	8,58	6,01	0,9
2006	435,58	45,55	65,78	5,47	12,93	7,05	0,67
2007	511,71	53	80,29	8,09	14,85	8,71	1,55

Elanikkonna arvestuslik kogukulu kultuurialade kohta 2000-2007 (% SKPst)

	Vaba aeg	Ajakirjandus ja raamatud	Kultuuriteenused	Kino	Teater	Kontsert	Muuseumid, näitused jms
2000	0,2031	0,031	0,0369	0,0024	0,0042	0,003	0,0012
2001	0,1961	0,0266	0,0353	0,0026	0,0057	0,003	0,0006
2002	0,1848	0,0234	0,0355	0,0031	0,0042	0,0025	0,0006
2003	0,1701	0,0259	0,0298	0,002	0,0036	0,0027	0,0005
2004	0,1672	0,0237	0,0296	0,0013	0,0051	0,0026	0,0002
2005	0,1854	0,0224	0,0309	0,0016	0,0049	0,0035	0,0005
2006	0,2124	0,0222	0,0321	0,0027	0,0063	0,0034	0,0003
2007	0,2142	0,0222	0,0336	0,0034	0,0062	0,0036	0,0006

Allikas: Statistikaamet/ Leibkonna eelarve uuring